

COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE

ACFC/SR (99) 6
(original language English)

**REPORT SUBMITTED BY THE CZECH REPUBLIC
PURSUANT TO ARTICLE 25, PARAGRAPH 1
OF THE FRAMEWORK CONVENTION FOR THE PROTECTION OF
NATIONAL MINORITIES**

(Received on 1 April 1999)

CZECH LANGUAGE VERSION

ESKÁ REPUBLIKA

Informace o plnění zásad stanovených Rámcovou úmluvou o ochranu národnostních menšin podle § 1. 25 odstavce 1 této Úmluvy

Jménem České republiky byla Rámcová úmluva o ochranu národnostních menšin (dále jen Úmluva)¹ podepsána ve Štrasburku dne 28. dubna 1995. S Úmluvou vyslovil souhlas Parlament České republiky a schválil ji podle článku 39 odstavce 4 Ústavy České republiky jako mezinárodní smlouvu o lidských právech a základních svobodách ve smyslu článku 10 Ústavy České republiky. Prezident republiky Úmluvu ratifikoval. Ratifikační listina byla uložena u generálního tajemníka Rady Evropy, deponována Úmluvy, dne 18. prosince 1997.

Úmluva vstoupila v obecnou platnost na základě svého článku 28 odstavce 1 dnem 1. února 1998 a pro Českou republiku podle odstavce 2 téhož článku vstoupila v platnost dnem 1. dubna 1998. Součástí byl ve Sbírce zákonů ČR publikován český překlad Úmluvy.² Ve smyslu článku 25 odstavce 1 Úmluvy předkládá nyní Česká republika v rámci lhůty od vstupu Úmluvy v platnost pro Českou republiku generálnímu tajemníkovi Rady Evropy úplné informace o legislativních a dalších opatřeních, která tato smluvní strana přijala k naplnění zásad stanovených Úmluvou.

¹ V citacích právních předpisů je v tomto textu uveden pojem národnostní/národní dle originálu předpisu. Kde se v tomto textu hovoří o menšině, rozumí se tím menšina národnostní i etnická ve smyslu Hlavy III. Listiny základních lidských práv a svobod a menšina národnostní (národní) ve smyslu Rámcové úmluvy o ochranu národnostních menšin ve znění publikovaném ve Sbírce zákonů pod č. 96/1998.

² Sdělení Ministerstva zahraničních vztahů ČR č. 96/1998 Sb., Rámcová úmluva o ochranu národnostních menšin.

OBSAH

Úvod

Obsah

I. ÁST – obecná (body 1 a 17)

II. ÁST – zvláštní

- _lánek 1
- _lánek 3
- _lánek 4
- _lánek 5
- _lánek 6
- _lánek 7
- _lánek 8
- _lánek 9
- _lánek 10
- _lánek 11
- _lánek 12
- _lánek 13
- _lánek 14
- _lánek 15
- _lánek 16
- _lánek 17
- _lánek 18
- _lánek 19
- _lánek 30

P ÍLOHY

- I. Listina základních práv a svobod
- II. Statistika rasisticky motivovaných stíhaných trestných in (tabulka)
- III. Materiály k dotazu CERD

I. ÁST

- 10 Rozdělením české a Slovenské Federativní Republiky vznikly 1. ledna 1993 dva samostatné unitární státy - česká republika a Slovenská republika. V obou nových státech se změnil, oproti československu, demografický obraz. Československá republika vznikla v roce 1918 jako stát výrazně etnicky heterogenní. K československému národu v etnickém smyslu toho slova se přihlásilo jen 64,3 procenta obyvatelstva. Němce bylo přes tři miliony, Maďarů tři čtvrt milionů, početné byly i menšiny ruská (v souladu s tehdejší terminologií ve Zprávách Státního statistického úřadu Republiky českoslovenké jako "ruská - velkoruská/ukrajinská/karpatoruská" nebo "ruská - maloruská/ukrajinská"), židovská a polská. I po druhé světové válce zůstalo československo i přes nacistickou genocidu židů a českých a moravských Romů a přes poválečné vyhnání Němců etnicky poměrně nehomogenním státem, kde menšiny čítaly více než milion osob z 15 milionového počtu (v roce 1992) obyvatelstva, nepočítaje v to českou menšinu na Slovensku a slovenskou menšinu v českých zemích. Po zániku československé federace se česká republika stala etnicky takřka homogenním státem. Číselně sice podíl příslušníků národních/národnostních menšin (dále jen menšin) v demografické struktuře obyvatelstva představuje ještě 5,2 procenta, avšak nejpočetnější z toho je nově uznávaná slovenská menšina, která je silně kulturně i jazykově integrovaná. Oproti tomu asimilace, zejména jazyková, postihuje Romy, Slováky, Němce, Poláky a další menšiny. S výjimkou početnějších, ale disperzně usídlených skupin Slováků a Romů nemá žádná menšina v etnické skladbě obyvatelstva dnešní české republiky výraznější zastoupení. Kromě příslušníků menšin, kteří jsou státními občany české republiky, žijí v zemi trvale nebo dlouhodobě i cizinci (nejvíce je Slováků a Ukrajinců), kteří však také představují jen kolem dvou procent obyvatelstva.
- 20 V české republice byl hrubý národní důchod v roce 1997 v miliardách českých korun 1 649,5 v běžných cenách, ve stálých cenách 1 281,8, index oproti předchozímu roku 1996 byl 101,0. V prvních třech čtvrtletích roku 1998 byl hrubý národní důchod v běžných cenách 1 282,6 miliard korun, ve stálých cenách 909,8 miliard korun a index oproti roku 1997 byl 97,9. Česká republika měla k 30. 9. 1998 celkem 10 295 725 obyvatel (oproti roku 1997 klesl počet obyvatel o 7 917 osob).
3. Ochranu práv příslušníků menšin v české republice upravuje Ústava české republiky a Listina základních práv a svobod (viz příloha 1). Jednotlivé oblasti pak dále způsobilé upravují některé zákony. Ochranu práv příslušníků menšin zajišťují i bilaterální smlouvy české republiky se sousedními státy, konkrétně se Spolkovou republikou Německo, Polskou republikou a Slovenskou republikou.
4. Ochrana menšinových práv je dále zaručena Mezinárodním paktem o občanských a politických právech, Mezinárodní úmluvou o odstranění všech forem rasové diskriminace a dalšími mezinárodními normami, nyní zejména Úmluvou. Tyto právní normy jsou považovány za součást českého právního řádu podle článku 10 Ústavy české republiky.

Tento úánek stanoví: *Ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimi je česká republika vázána, jsou bezprostředně závazné a mají přednost před zákonem.*

5. V novodobé historii českých zemí je postavení menšin upravováno již od vzniku československé republiky v roce 1918. Právní postavení menšin po první světové válce vyplynulo z mezinárodních závazků mírových smluv, konkrétně smlouvy mezi velmocemi spojenými i sdruženými a československem, podepsané v Saint-Germain-en-Laye z roku 1919.³ Tato smlouva stanovila v úáncích 8 a 9 podmínky ochrany postavení tehdejších československých příslušníků náležících k "etnickým, náboženským nebo jazykovým menšinám". V tomto duchu zakotvila ochranu menšin "národních, náboženských a rasových" také první ústavní listina československé republiky z roku 1920⁴ a souasně prováděcí zákon o zásadách jazykového práva v republice československé,⁵ který tvořil součást ústavní listiny. Rovněž po druhé světové válce upravovala postavení menšin v úávní ústava.
6. Po vzniku československé federace roku 1968 přijal parlament ústavní zákon o postavení národností⁶. Zákonný výčet menšin byl doplněn o německou, vedle již existujících maarské, polské a ukrajinské (rusínské). Romská menšina, stejně jako menšiny další, uznána nebyla. Podle Ústavy a uvedeného zákona úily v tehdejšímu československu dva národy (v etnickém smyslu tohoto slova), a to češi a Slováci, a kromě nich i etnické skupiny, označované jiným slovem než národ (česky *národ*), tedy slovem národnost (česky *národnost*). Menšiny samy nebyly a ani nyní nejsou označovány jako národní (česky *národní*), jako tomu bylo mezi válkami, ale jiným adjektivem, v češtině *národnostní*. Tato tradice dvojího stupně etnicity je v dnešní české republice stále živá, i když české právo, etické občanské přístupy, nezná pojem státo tvorného (etnického) národa. V obecném pojetí je však národ spojován s jazykem, kulturou a pokrevním příbuzenstvím, méně již se státem.

³ Zákon č. 508/1921 Sb., smlouva mezi velmocemi spojenými i sdruženými a československem, podepsaná v Saint-Germain-en-Laye dne 10. září 1919.

⁴ Zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina československé republiky.

⁵ Zákon č. 122/1920 Sb., podle § 129 ústavní listiny, jímž se stanoví zásady jazykového práva v republice československé.

⁶ Zákon č. 144/1968 Sb., o postavení národností v československé socialistické republice.

7. Ostatní ani v českém názvu Úmluvy se pro označení menšin nepoužívá adjektiva *national* (národní), nýbrž slova národnostní, vztahující se ke skupině, její význam nedosahuje významu etnického národa. Vycházelo se a dodnes se tradičně vychází z poválečné podstaty, že by bylo nevhodné připisovat příslušníkům menšin, zejména patřícím k němu národu v etnickém smyslu toho slova, například národu Němců, Poláků a Maďarů. Mohlo by to totiž podporovat iredentismus, s nímž právě v roce 1938 ze strany států, v nichž tvořily jmenované etnické národy většinu, mělo oběť tehdejšího československa smutné zkušenosti.
8. Ústavní zákon o postavení národností z roku 1968 překonalá v roce 1991 Listina základních práv a svobod,⁷ která upravila ochranu práv menšin články 24 a 25. Listina připisuje příslušníkům menšin práva kolektivní i individuální. Odlišuje mezi menšinami národnostními/národními a etnickými, aniž tento rozdíl vymezuje. Takové vymezení v českém právním řádu chybí. (Pro účely těchto informací se omezujeme na národnostní/národní menšiny, pomíjejíce etnické.) Po zániku československé federace se Listina stala v nezměněné podobě od 1. ledna 1993 součástí ústavního pořádku České republiky.⁸
9. Vláda České republiky formulovala zásady menšinové politiky v dokumentu *Koncept přístupu vlády k otázkám národnostních menšin v České republice* (usnesení vlády č. 63/1994). Tento politický dokument nemá sice právní závaznost, ale jeho význam spočívá v tom, že stanovil základní východiska menšinové politiky, včetně zásad postavení menšin a ochrany jejich práv (viz komentář k článku 3 Úmluvy).
10. Podle výsledků sčítání lidu v České republice v roce 1991 se 531 688 osob, to znamená 5,2% občanů, přihlásilo k jiné národnosti než české. Výsledky tohoto dobrovolného a anonymního přihlášení se k národnosti a k mateřskému jazyku jsou tyto:

Obyvatelstvo podle národnosti a mateřského jazyka v České republice⁹

⁷ Zákon č. 23/1991 Sb., kterým se uvádí Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon České a Slovenské Federativní Republiky.

⁸ Zákon č. 2/1993 Sb., usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky.

⁹ Etnické složení obyvatel České republiky. Základní informace z definičních výsledků sčítání lidu 1991. Praha 1993; Statistická ročenka České republiky 1993, Praha 1993, s. 412-413.

V tabulce není uvedena národnost moravská a slezská. Tento údaj se objevil poprvé v historii českých zemí při sčítání lidu v roce 1991. Moravskou národnost uvedlo 1 362 313 osob (13,2%) a slezskou 44 446 osob (0,4%). Bylo to prvním jevem hledání identity obyvatel některých oblastí České republiky v procesu transformace společnosti po listopadu 1989. Je nepochybné, že část obyvatel Moravy a českého Slezska, deklarující moravskou i slezskou národnost, netvoří menšinové národní společenství, jehož by se úprava menšinových práv mohla jakkoliv dotknout. Otázku zpolitizovali představitelé "moravisticky" orientovaných hnutí při diskusi o - dosud nevyřešeném - postavení Moravy a Slezska v rámci územní správy České republiky. V etnické struktuře společnosti České republiky není obyvatelstvo Moravy a Slezska v postavení menšiny, jak vyplývá z jeho neomezených možností naplňování občanských a politických práv v oblasti vzdělávání

(podle sčítání lidu v roce 1991)

	národnost (absolutn)	%	mateřský jazyk (absolutn)	%
česká	9 770 527	94,8	9 871 518	95,8
slovenská	314 877	3,1	239 355	2,3
polská	59 383	0,6	52 362	0,5
německá	48 556	0,5	40 907	0,4
romská	32 903	0,3	24 294	0,2
maďarská	19 932	0,2	20 260	0,2
ukrajinská	8 220	0,1	4 882	0,1
ruská	5 062	0,1	-	-
rusínská	1 926	0,0	2 307	0,0
bulharská	3 487	0,0	-	-
čechácká	3 379	0,0	-	-
rumunská	1 043	0,0	-	-
rakouská	413	0,0	-	-
vietnamská	421	0,0	-	-
jidovská	218	0,0	-	-
ostatní	9 860	0,1	16 664	0,2
(z toho československá)	3 464	0,0	-	-
nezjištěná	22 017	0,2	29 666	0,3
celkem	10 302 215	100	10 302 215	100

11. Podíl obyvatelstva jiné národnosti než české je na území České republiky v různých krajích a okresech různý. Slovenská menšina, která byla v českých zemích de facto nejpočetnější menšinou už v době federace a po jejím zániku se za menšinu oficiálně uznává, má

mateřským jazykem (je jim čeština), šíření a přijímání informací v mateřském jazyce (češtině), rozvoji kultury v etnické kultury regionální apod. Moravské a slezské dialekty češtiny se od spisovné normy výrazně liší.

V statistickém pohledu je však silně poddimenzován údaj týkající se Romů. I když se při sčítání lidu přihlásilo k romské národnosti necelých 33 tis. osob, podle kvalifikovaných odhadů a srovnání výsledků evidence Romů před listopadem 1989, má dnes na území České republiky kolem 200 tisíc Romů, z toho 20 tisíc kulturně a jazykově značně odlišných Olašských Romů. Více než 95 procent Romů českých obcí a sídel v České republice, se po druhé světové válce přišlo do českých zemí ze Slovenska, respektive jsou jejich potomky. Důvodem nízkého počtu přihlášení se k "romipen" (romství, romské národnosti) je obava z možných důsledků: podle sčítání v roce 1930, kdy uvádění národnosti bylo povinné a neanonymní, se od roku 1939 vytvářely seznamy pro soustředění Romů do táborů a později do transportů smrti. Vzhledem k averzi majority vůči Romům vyjadřuje přihlášení se k romské národnosti, byť anonymní, jistou dávku statečnosti.

K tabulkovému pohledu oficiálních výsledků sčítání lidu v roce 1991 třeba také připomenout, že neobsahuje údaj o osobách, které se přihlásily k chorvatské národnosti. Podle našich informací má potom rozptýleně na Moravu a ve Slezsku malý počet příslušníků této někdejší tradiční menšiny, převážně usídlené na jihozápadním Slovensku. Po převzetí moci Komunistickou stranou československá v roce 1948 byli Chorvaté obviněni z kolaborace s nacisty a sympatií k Josefu Titovi, z povodních obcí násilně přesídleni po jednotlivých rodinách do různých částí Moravy a Slezska.

rozptýlená usídlena na celém území republiky. Nejvyšší koncentrace je v okresech Sokolov (9,9% obyvatelstva), Cheb (9,3%), český Krumlov (8,3%), Karviná (8,3%) a Bruntál (8,1%) a v dalších místech, včetně Prahy (2,0 procent). Část obyvatel, kteří se přihlásili ke slovenské (a také maarské) národnosti, jsou Romové.

12. Významná je koncentrace příslušníků polské menšiny, vytvářející souvislé osídlení podél státní hranice s Polskou republikou. Ve dvou okresech, a to Frýdek-Místek a Karviná, představují příslušníci polské menšiny více než 8% obyvatelstva. V této oblasti funguje v systému státního školství také polské menšinové školství od předškolních zařízení a po gymnázia a střední odborné školy (včetně Polského pedagogického centra se sídlem v českém Těšíně, zřízeného Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, dále zvláštního úřadu české školní inspekce a pedagogicko-psychologické poradny) a rovněž polské kulturní a osvětové organizace.
13. Příslušníci německé menšiny žijí v oblouku východního, severního a západního pohraničí Čech a v prostědí některých německých jazykových ostrovů (např. Jihlavsko, Vyškovsko). Z jednotlivých okresů má nejvyšší podíl německé okresy Sokolov (6,1%), Karlovy Vary (3,1%), Chomutov (2,6%) a Teplice (2,4%). Na Moravě je větší soustředění německých obyvatel v okrese Opava (0,9%).
14. Přes územní rozptýlení romského obyvatelstva na celém území českých zemí lze hovořit o koncentraci této menšiny v průmyslových místech severních Čech, severní Moravy a v Praze.
15. Méně početné menšiny - Maďaři, Rusové, Rusíni, Ukrajinci, českové, Bulhaři, Rumuni a případně i jiné rozptýlené usídlení, větší koncentrace je v případě Maďarů a Ukrajinců zejména v Praze a v Severočeském i Severomoravském kraji a také v Krnově a Brně.
16. Z hlediska naplnění základního cíle Úmluvy učinila Česká republika etná opatření. Některá z nich (16.8., 16.10., 16.16.) učinila respektive záměrem k nim přistupovat již před přijetím Úmluvy:
 - 16.1. Během ratifikace Úmluvy se uskutečnil v Poslanecké sněmovně Parlamentu mezinárodní seminář na téma "Právní nástroje k ochraně národnostních menšin". Společné jednání zástupců Poslanecké sněmovny, Úřadu vlády, ministerstev a menšin bylo hodnoceno velmi pozitivně. Výsledky z jednání byly také zveřejněny.¹⁰
 - 16.2. Při vyslovení souhlasu s Úmluvou přijala Poslanecká sněmovna doprovodné usnesení (č. 561/1997), kterým zavázala vládu, aby po přijetí Úmluvy zpracovala analýzu legislativních norem ve vztahu k problematice menšin a navrhla jejich úpravy, které budou reflektovat zásady v Úmluvě obsažené, a aby politiku k menšinám na exekutivní úrovni uvedla do souladu s jejími ustanoveními. Tento úkol nyní plní vládní zmocněnec pro lidská

¹⁰ Viz Právní nástroje k ochraně národnostních menšin - postavení národnostních menšin v České republice a jejich ochrana. Sborník příspěvků. Vydalo Informační a dokumentační středisko Rady Evropy Praha. Praha 1997.

práva, který je souasn p edsedou Rady pro národnosti vlády eské republiky (dále jen "Rada"), poradního orgánu vlády. Zmocnec je souasn p edsedou Meziresortní komise pro záležitosti romské komunity a Rady vlády eské republiky pro lidská práva, dalších dvou poradních orgán vlády. Funkci zmocnence koordinujícího sledování stavu ochrany lidských práv a navrhujícího vládní legislativní změny a exekutivní opatření, vytvořila vláda, jmenována po parlamentních volbách v 1998, v září 1998.

- 16.3. Rada, jejími členy jsou zástupci šesti menšin – slovenské, romské, polské, německé, maarské a ukrajinské) - a náměstci ministrů, do jejich působnosti spadá menšinová problematika, rozpracovala články Úmluvy s ohledem na legislativní a exekutivní podmínky eské republiky. Pro vládu byl tak připraven souhrnný pohled o legislativní situaci ve vztahu k menšinám.
- 16.4. K Úmluvě zpracovala Rada dotazník Rady Evropy o formách účasti menšin na rozhodování, který byl postoupen ústřednímu výboru pro lidská práva Rady Evropy.
- 16.5. Vláda, sdělíc odhodlání vyjádřené v preambuli Úmluvy uplatňovat zásady Úmluvou stanovené prostřednictvím vnitrostátního zákonodárství a příslušné vládní politiky, zahrnula do svých legislativních úkolů na rok 1999 přípravu návrhu zákona o ochraně práv menšin v ČR s cílem aplikovat zásady Úmluvy do právního řádu eské republiky. Návrh zákona má předložit zmocnec vlády pro lidská práva do konce roku 1999. Při pracích na zákoně se vychází i z legislativní potřeby zákona, prováděcího ústavní zásady, stanovené Listinou základních práv a svobod. Od přijetí Listiny v roce 1991 je absence podrobnější zákonné úpravy, kterou Listina předpokládá, legislativním dluhem. Zákon by mohl nabýt účinnosti v druhé polovině roku 2000.
- 16.6. V souladu s vládním programovým prohlášením předložil v prosinci 1998 ministr vnitra vládní návrh novely zákona o nabývání a pozbytvání státního občanství. Vláda návrh v únoru 1999 schválila a postoupila ho Poslanecké sněmovně. Změna znění usnadňuje udělení českého občanství bývalým československým občanům, trvale žijícím od rozpadu federace v České republice. Za potřeby s poznáním státního občanství a na to navazující práva, do nichž se rozdělením státu dostali mnozí občané - většinou Romové, kritizovaly v nedávných letech Českou republiku různé zahraniční instituce. Přijme-li Parlament navrhovanou předlohu, mohl by zákon nabýt účinnosti v létě nebo na podzim 1999.
- 16.7. Vláda schválila v únoru 1999 *Koncept dotací politiky financování organizací příslušníků národnostních menšin* (usnesení vlády č. 131/1999), jímž se řeší i financování chodu těchto sdružení pomocí státních dotací. Vyhledově se počítá se změnou zákona o rozpočtových pravidlech. Péče o problematiku romské komunity by si zasloužila samostatné kapitoly. Z rozhodnutí vlády sledují ministerstva pravidelně svou činnost ve vztahu k Romům. Za poslední dva roky bylo dosaženo pokroku například v oblasti školství (získávání nultých ročníků pro romské děti, podpora doškolování dospělých). Ministerstvo práce a sociálních věcí připravilo pro vládu *Národní plán zaměstnanosti ČR*, obsahující pozitivní opatření pro vytvoření podmínek pro zvýšení zaměstnanosti, především

rozpracováním programu *Opatření na řešení problematiky osob obtížně umístitelných na trhu práce s zřetelem na poskytnutí služeb romské komunitě*. Navrhovaná opatření jsou specifikována v oblasti podpory zaměstnanosti, rozvoje podnikání, zvýšení adaptability, podpory rovných příležitostí. V tomto směru je připravována i novelizace právních předpisů o zaměstnanosti a o působnosti orgánů ČR na úseku zaměstnanosti, ústavního zákona i obchodního zákona.

16.8. Trestné činy motivované rasizmem, národní nesnášlivostí a xenofobií se začaly objevovat ve větší míře po roce 1989, především v podobě útoků příznivců hnutí skinheads na Romy a osoby tmavší pleti. Od roku 1994, kdy vláda ČR začala ve "Zprávě o bezpečnostní situaci v zemi", předkládané každoročně Parlamentu, rasové konflikty mezi nejzávažnější bezpečnostní rizika, se vláda, ministerstvo vnitra, policie a další příslušné orgány intenzivně zabývají pácháním trestné činnosti s rasovým podtextem. Dle této opatření byla přijata v reakci na negativní vývoj trestné činnosti s rasistickým nebo nacionalistickým podtextem v roce 1995. Součástí tohoto kroku bylo přijetí vládního návrhu novelizace trestního zákona s účinností od 1. září 1995, jímž došlo k přísnějšímu postihu trestné činnosti motivované rasovou nebo národní nesnášlivostí. Naposledy se vláda České republiky otázkou trestního postihu těchto činů zabývala v lednu 1999 v souvislosti s kontrolou plnění usnesení vlády č. 686/1997 (jímž byla vydána Zpráva o situaci romské komunity v České republice ministra Pavla Bratinky), které mimo jiné uložilo ministru spravedlnosti sledovat stav trestné činnosti s rasistickým kontextem a pravidelně informovat vládu o vývoji této trestné činnosti. Přehled údajů o trestním stíhání v ložském roce je uveden v příloze II.

16.9. Je ovšem pravděpodobné, že uvedené počet rasisticky motivovaných trestných činů, pro které bylo zahájeno trestní stíhání, nevypovídá ani zdaleka o skutečném počtu takových činů. Jednou z příčin je nedůvera Romů k policii, která se odráží ve skutečnosti, že mnozí Romové slovní nebo ani fyzické útoky vůbec nehlásí.

16.10. Současná (od roku 1995) trestněprávní úprava postihu činů motivovaných národní nebo rasovou nesnášlivostí, jak je obsažena v trestním zákonu, je vcelku uspokojivá. Příslušná právní úprava je obsažena především v Hlavě V., nazvané Trestné činy hrubě narušující občanské soužití; mezi které patří:

§ 196 - *Násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci*

§ 198 - *Hanobení národa, rasy a pěstování*

§ 198a - *Podněcování k národnostní a rasové nenávisti*

a dále pak v Hlavě VII, nazvané Trestné činy proti lidskosti, mezi které patří:

§ 259 - *Genocidium*

§ 260 a 261 - *Podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občana*

§ 263 - *Perzekuce obyvatelstva*.

Významným krokem v trestněprávní oblasti v souvislosti s bojem proti rasistickým trestným

_in_m se stala novela trestního zákona, která nabyla účinnosti 1.9.1995. Tato novela zakotvila u trestného _inu vra_dy (§ 219 odst. 2 písm. g), ublí_ení na zdraví (§ 221 odst. 2 písm. b), vydírání (§ 235 odst. 2 písm. f) a poškozování cizí v_ci (§ 257 odst. 2 písm. b) jako okolnost podmi_ující pou_ítí vyšší trestní sazby (zvlášt_p_it__ující okolnost) znak skutkové podstaty “spáchá-li takový _in na jiném (_i na v_ci jiného) pro jeho rasu, národnost, politické p_esv_d_ení, vyznání nebo proto, _e je bez vyznání”. Vyšší stupe_spole_enské nebezpe_nosti rasistických trestných _in_se tedy odrá_í i ve zvýšené trestní sazb_.

16.11. Je však nutno p_iznat, _e ú_inný postih t_čto trestných _in_nadále z_stává velkým problémem. Široká ve_ejnost, ale i mnozí pracovníci policie a jiných orgán__inných v trestním _ízení dosud _asto rasistické trestné _iny bagatelizují. Mnohé útoky tak z_stávají bu_nepotrestány, anebo bývají úto_níci odsouzeni k neadekvátn_nízkým trest_m. Ze statistiky za rok 1998 je z_ejmé, _e pouze 13 úto_ník_bylo odsouzeno k nepodmín_ným trest_m, a to ješt_šest z nich k trest_m do jednoho roku (srov. p_ílohu II); p_ítom po_et násilných útok_je výrazn_vyšší. V _ad_p_ípad_násilí skinhead_proti Rom_m se v trestním _ízení vyskytují problémy s prokazováním rasistické motivace útok_. Pov_domí ve_ejnosti a zejména médií o spole_enské nebezpe_nosti rasistických útok_se sice v posledních letech zlepšuje, ale obtí_e, na které jejich stíhání ve_v_tšin_p_ípad_nará_í, sv_d_í s nejv_tší pravd_podobností o p_etrvávající xenofobii, zvlášt_proti Rom_m.

16.12. Jiným záva_ným problémem je nedostate_ná právní úprava mo_nosti postihu takových diskrimina_ních, rasistickými _i nacionalistickými p_edsudky motivovaných _in_, které pro svou ni_ší intenzitu a záva_nost nejsou trestnými _iny. Dosud také nejsou v dostate_né mí_e uplat_ovány metody preventivního p_sobení, a to zejména mezi u__ovskou mláde_í, kde se stále rozvíjí extremistické hnutí neofašist__i neonacist_(skinheads). Vláda si uv_domuje, _e represe samotná - jakkoli je pot_ebná - nem__e být úsp_šná bez preventivního p_sobení, o které bude usilovat nap_říklad p_ípravovaná kampa_proti rasizmu (viz 16.15). Lze ovšem p_edpokládat, _e p_jde o problém dlouhodobý, který bude nutno _ešit krom_osv_ty i cíleným odstra_ováním sociálních obtí_í, s nimi_se tito snadno manipulovatelní mladí lidé potýkají.

16.13. Na trhu práce a v zam_stnání, kde je diskriminace Rom_nejciteln_jší, nastane nyní pravd_podobn_zm_na k lepšímu. Ji_v zá_í 1998 vyslovila vláda souhlas s návrhem zm_ny zákona o zam_stnanosti v_etn_nové antidiskrimina_ní klauzule, podle ní_bude mo_no pou_ít sankcí - vysoké finan_ní pokuty - v__i fyzické _i právnické osoby, která diskriminuje pro rasu, národnost, barvu pleti apod. Návrh nyní projednává Poslanecká sn_movna. P_inese _ešení p_ímé, otev_ené diskriminace, kterou se vláda pokouší zahnat do ilegality. Dále bude pokračovat boj se skrytou diskriminací.

16.14. V lednu 1999 ozna_ila vláda _R ve svém usnesení jako vá_n_znepokojující zám_r zastupitelstva m_sterského obvodu Ústí nad Labem - Nešt_mice na severu _ech vybudovat oplocení mezi rodinnými domky na jedné stran_Mati_ní ulice, které jsou obývány v_tšinovým _eským obyvatelstvem, a obecními domy ur_enými pro nouzové sociální

bydlení na druhé straně této ulice, kde žijí převážně romské rodiny, vystavované z povodních bytů pro neplacení nájemného. A kvůli jinou snahou části místních obyvatel po postavení oplocení nemusely být rasistické pedsudky, ale snaha o odstranění a zmenšení konkrétních problémů soužití, které mají hluboké sociální příčiny, vláda upozornila místní orgány, že realizace tohoto záměru by ve svých následcích mohla být chápána jako možný zásah do lidské důstojnosti příslušníků zde žijících romských obyvatel. Vláda proto rozhodla, že v případě stavby oplocení bude usilovat právní cestou o zrušení tohoto rozhodnutí. Současně pověřila zmocněnce vlády pro lidská práva, aby situaci dále sledoval a jednal s místní správou o nalezení řešení, přijatelného pro všechny zúčastněné. Usnesení vlády č. 35/1999 a její stanovisko pro CERD jsou v příloze III.

16.15. Současná vláda pokračovala k realizaci kampaně proti rasizmu, kterou dala podnětu vláda předchozí. Svým usnesením č. 34/1999 z 11. ledna 1999 uložila zmocněnci pro lidská práva, aby vyhlásil výborové řízení na agenturu, která kampaň připraví a provede. Součástí kampaně, na níž vláda vyčlenila deset milionů korun, by mělo být mediální působení, vzdělávací akce i využití reklamních technik. Jejím cílem není pouze eliminovat rasismu v úzkém slova smyslu, ale také odstraňovat kulturně podmíněné příčiny netolerance nebo interetnických nedorozumění. Tato kampaň je součástí širšího projektu usilujícího o výchovu k multikulturalismu, na němž se podílí prostřednictvím programu PHARE i Evropská unie.

16.16. Úsilí vlády k překonávání všeobecně rozšířené xenofobie je však teprve v samých počátcích. Bude třeba sociologickými metodami prozkoumat, do jaké míry souvisí xenofobní projevy s izolacionistickými rysy politiky státu po rozpadu československé federace. Určitá averze obyvatelstva se neprojevuje jen vůči lidem a hodnotám přicházejícím z Východu, nýbrž i ze Západu, kde bývá spojena s tradicemi protiněmeckými postoji. Ústřední orgány státní správy a postupně i orgány nižší se snaží řešit i takové situace, kdy se občané domáhají prostřednictvím petic, aby v nájemném domě, kde bydlí, nebo blízko jejich obydlí nebyly ubytovány romské rodiny nebo také rodiny repatriovaných kazašských uchylů. Také sdělovací prostředky - na úřet vlády je třeba uvést, že bohužel i veřejnoprávní - posilují xenofobii vyvoláváním obav z cizinců, z jejich možné trestné činnosti. Obyvatelstvo je velmi zaměřeno proti údajem o status uchylů a jiným bencím.

16.17 Současná vláda navázala na iniciativu svých předchůdků a hledá způsob, jímž by mohlo být dosaženo pietní úpravy míst někdejších cikánských táborů nucené koncentrace z doby nacistické okupace, a to v Letech v okrese Písek a v Hodoníně u Kunštátu v okrese Blansko. Vážným problémem je zejména řešení situace v Letech, kdy na místě bývalého tábora leží velkovýkrmna vepřů. Usnesením č. 36/1999 ze dne 11. ledna 1999 uložila zmocněnci pro lidská práva ustanovit smíšenou komisi historiků, romistů, zástupců pozstalých romských obětí a pracovníků státní správy s tím, že do konce března téhož roku předloží komise vládě závěry posouzení historických okolností a současných společenských, mravních a hospodářských potřeb a požadavků souvisejících s důstojnou

úpravou obou míst. Záměrem je s pomocí veřejnosti velkovýkrmnu přestavět a místa obou táborů upravit. Cílem tohoto projektu není přímá podpora romské menšiny. Majoritní společnost hledá svůj vztah k romské menšině a její pohnuté historii.

17. Česká republika je nyní přidruženou zemí Evropské unie. (Evropská dohoda zakládající přidružení České republiky k Evropským společenstvím a jejich členským státům vstoupila v platnost 1. února 1995.) V lednu 1996 podala Česká republika žádost o vstup do Evropské unie, dne 31. března 1998 byly zahájeny vstupní rozhovory. Podmínkou členství v Evropské unii je splnění takzvaných kodašských kritérií, mezi ně patří také ochrana lidských práv a respekt vůči menšinám a jejich ochrana. Stav zajištění práv a ochrany menšin je vyhodnocován v pravidelných zprávách Evropské komise vnovaných pokroku České republiky na cestě k přistoupení. Podle těchto zpráv je situace menšin v České republice, s výjimkou romské, uspokojivá. Ke zlepšení stavu v oblasti lidských práv, zvláště pak postavení Romů, přispívá i uskutečňování programů financovaných z fondu PHARE.

II. _ÁST

ODDÍL I

1.1

Ochrana národnostních menšin a práv a svobod p_íslušník_t_cho menšin tvo_í nedílnou _ást mezinárodní ochrany lidských práv a jako taková spadá do rámce mezinárodní spolupráce.

_eská republika spolupracuje, pokud jde o ochranu práv menšin a jejich p_íslušník_, s mezinárodními organizacemi, jich_ je _lenským státem: OSN, Rada Evropy, OBSE, MOP a UNESCO. _eská republika je smluvní stranou následujících smluv, které chrání menšiny:

Mezinárodní pakt o ob_anských a politických právech

Mezinárodní pakt o hospodá_ských, sociálních a kulturních právech

Mezinárodní úmluva o odstran_í všech forem rasové diskriminace

Úmluva o právech dít_te

Úmluva o odstran_í všech forem diskriminace_en

Úmluva o diskriminaci (v zam_stnání_i povolání, _111 MOP)

Rámcová úmluva o ochran_ národnostních menšin

evropská Úmluva o ochran_ lidských práv a základních svobod

_eská republika se p_ípravuje na p_íjetí Evropské sociální charty (ješt_ letos) a Evropské charty regionálních_i menšinových jazyk_ (ratifika_í proces v roce 2000).

_eská republika pat_í mezi asociované státy Evropské unie, je v první skupin_ kandidátských zemí a projevuje ve všech oblastech vnit_í a zahrani_í politiky vá_ný zájem o _lenství v Evropské unii.

lánek 3

1. Ka_dý p_íslušník národnostní menšiny má právo svobodn_ si zvolit, zda chce_i nechce být za takového p_íslušníka pova_ován, a _ádná nevýhoda nesmí vzejít z této volby nebo z výkonu práv s ní spojených.

2. P_íslušníci národnostních menšin mohou vykonávat práva a po_ívat svobod, vyplývající z zásad zakotvených v této rámcové Úmluv_, jednotliv_, jako_i spole_n_s jinými.

Legislativní garanci svobodné volby p_íhlásit se k národnostním a jazykovým menšinám zajiš_uje Listina základních práv a svobod, která v _lánku 3, odstavci 2 stanoví: *Ka_dý má právo svobodn_ rozhodovat o své národnosti. Zakazuje se jakékoli ovliv_ování tohoto rozhodování a všechny zp_soby nátlaku sm_ující k odnárod_ování.*

P_íhlášení se k jakékoliv národnosti je výrazem svobodné volby ka_dé fyzické osoby, je soukromou v_í jednotlivce. Nikdo není povinen se hlásit k národnosti nebo k menšin_. Aby

byl tento ústavní princip zajištěn, zakazuje zákon¹¹ shromažďování a uchovávání informací, které vypovídají mimo jiné o rasovém původu a národnosti fyzické osoby, ledaže by takové shromažďování a uchovávání upravil zvláštní zákon anebo ledaže by se tak dělalo se souhlasem příjímající osoby. Takové zvláštní zákony však neexistují a jejich neexistenci, která znemožňuje evidovat alespoň poskytovatelé služek menšin v jednotlivých lokalitách a podle věku, pro účely podpory kultury nebo zaměstnanosti, považují mnozí lidé, včetně některých představitelů organizací menšin, za nedostatek. Pro potřeby zajištění menšinového školství rodiči při zápisu svého dítěte do školy požadují o jeho zařazení do menšinové školy (národnost žáka se přitom neuvádí). Pokud rodiče žádají zařazení dítěte do menšinové školy i tehdy, a je-li pro existenci školy dostatečný počet žáků, zůstává žák v evidenci menšinového školství.

Svobodná volba přihlášení se k menšinám se v české republice v praxi projevila poprvé po druhé světové válce a přihlášení lidu v roce 1991. Podle právního stavu do roku 1991 bylo součástí osobních údajů, vedených v osobních dokladech (občanském průkazu) údaj o národnosti, který nesmí být mluven. Nebylo přitom možné se přihlásit k národnosti romské nebo židovské.

Za menšinu jsou v české republice považováni čeští občané - poskytovatelé těchto skupin, kteří se s ohledem na etnickou nebo jazykovou identitu v zájmu naplnění menšinových práv sdružují a vytvářejí organizační struktury svých institucí.

Pojem menšina ani konkrétní seznam těchto skupin právní normy české republiky neupravují. Vláda české republiky přijala ale v dokumentu *Koncept přístupu vlády k otázkám národnostních menšin v české republice* (viz I. část, bod 9) - vymezení pojmu národnostní menšina v tom smyslu, že jde o společenství osob, které splňují tyto znaky:

- trvale žijí v české republice a jsou jejími občany,
- sdílí etnické, kulturní a jazykové znaky, odlišné od většiny obyvatel státu,
- projevují společné přání být považováni za národnostní menšinu v zájmu uchování a rozvíjení vlastní identity, kulturních tradic a mateřského jazyka,
- mají dlouhodobý, pevný a trvalý vztah ke společenství, příjímajícímu na území české republiky.

Tomuto vymezení odpovídá podle současné praxe postavení menšiny maarské, německé, polské, romské, slovenské a ukrajinské, jejichž zástupci jsou členy Rady pro národnosti vlády ČR. Týká se to dále do určité míry i početných skupin - Bulharů, Rusínů (pokud se nepovažují za Ukrajince), Rusů, Čidů, Chorvatů, resp. jiných po druhé světové válce trvale usídlených skupin v českých zemích. Zástupci těchto menšin členy Rady nejsou. Stát menšiny nijak nedefinuje, nevymezuje a nepojmenovává. Skutečnost, že menšina není zastoupena v Radě pro národnosti vlády ČR, neznamená, že není za menšinu považována.

Kromě českých občanů žijí v ČR trvale a dlouhodobě i cizinci, nejvíce Slováci a Ukrajinci.

¹¹ Zákon č. 256/1992 Sb., o ochraně osobních údajů v informačních systémech

Pokud - jako práv_ v p_ípadu Slovák_ a Ukrajinc_ - p_sobí v zemi menšinové organizace, funguje menšinové školství (polské), vydává se menšinový tisk apod., mohou se cizinci trvale _i dlouhodob_ v _eské republice _íjící, kte_í jsou stejného etnického p_vodu jako p_íslušníci této menšiny, t_ chto menšinových aktivit ú_astnit.

Státní organizací, která je odpov_dna za shroma__ování a analytické zpracování demografických údaj_, je _eský statistický ú_ad (_eský název: _eský statistický ústav). V jeho p_sobnosti je také p_íprava a uskute_n_ní s_ítání lidu, dom_ a byt_, které je v _eské republice plánováno na rok 2001.

Sou_ásné politické kroky vlády _R sm__ují p_edevším k p_íjetí zákona o ochran_ národních menšin v _eské republice (viz 16.5.) a stanovení princip_ ekonomické spoluú_asti státu na zajišt_ní práv p_íslušník_ menšin (viz 16.7.).

Vláda _eské republiky v_nuje zvláštní pozornost problematice romské komunity. Konkrétní opat_ení zajiš_uje zmocn_nec vlády pro lidská práva - p_edседа Meziresortní komise pro zále_itosti romské komunity (viz 16.8. a_ 16.16.).

ODDÍL II

lánek 4

1. Strany se zavazují, _e p_íslušník_m národnostních menšin zaru_í právo rovnosti p_ed zákonem a stejné ochrany zákona. V tomto ohledu je jakákoliv diskriminace zalo_ená na p_íslušnosti k národnostní menšin_ zakázána.

2. Strany se zavazují p_íjmout, kde je to nezbytné, odpovídající opat_ení k prosazování plné a ú_inné rovnosti p_íslušník_ národnostních menšin a p_íslušník_ v_tšiny ve všech oblastech hospodá_ského, spole_enského, politického a kulturního _ivota. V tomto ohledu berou nále_ít_ v úvahu specifické podmínky p_íslušník_ národnostních menšin.

3. Opat_ení p_íjatá v souladu s odstavcem 2 nejsou pova_ována za akt diskriminace.

Platné _eské právní p_edpisy zakazují a postihují projevy diskriminace. Zákaz diskriminace vyjad_uje v první _ad_ Ústava (_lánek 96 odstavec 1) a Listina základních práv a svobod (_lánky 3, 24, 37 a další.). Rovnost p_ed zákonem výslovn_ upravuje trestní _ád,¹² jako_ i ob_anský soudní _ád¹³ s tím, _e rovnost ú_astník_ v_ízení se vztahuje na ka_dého ú_astníka _ízení. V soudní praxi to je jedno ze základních procesních práv a v soudnictví je respektováno.

Zákaz diskriminace a rovnost p_ed zákonem jsou upraveny také Mezinárodní úmluvou o odstran_ní všech forem rasové diskriminace a Úmluvou, které jsou bezprost_edn_ závazné a mají p_ednost p_ed zákonem. P_esto je diskriminace, zvlášt_ Rom_, v _eské republice b__ná. V legislativ_ je zákaz diskriminace se sankcemi upraven prakticky jen ve spot_ebitelském

¹² Zákon _ . 140/1961 Sb., trestní zákon, ve zn_ní pozd_jších p_edpis_ ; zákon _ . 141/1961 Sb., o trestním _ízení soudním, ve zn_ní pozd_jších p_edpis_.

¹³ Zákon _ . 501/1992 Sb., ob_anský soudní _ád, ve zn_ní pozd_jších p_edpis_.

zákonu v návaznosti na zákon _ivnostenský a na zákon o _eské obchodní inspekci. I zde je úprava sankcí za diskriminování nevýrazná a nep_ímá. V praxi se tyto zákony uplat_ují a_ v poslední dob_, kdy se n_kolik Rom_ stalo _leny _eské obchodní inspekce.

Na trhu práce a v zam_stnání vláda projevuje snahu potírat projevy diskriminace zejména Rom_ - viz _ást I (16.13).

Zákon dosud neupravuje sankce pro p_ípady rasové (a etnické) diskriminace ve školství, ve zdravotnictví, v sociální pé_i, ve v_ze_ství a v dalších oblastech _ivota.

P_íslušníci n_mecké menšiny poci_ují jako diskriminaci právní úpravu majetkových restitucí po listopadu 1989, a to u osob, které prohlásily, _e jsou N_mci, p_i_em_jim ale bylo po druhé sv_tové válce _eskoslovenské ob_anství obnoveno. V tomto p_ípad_ jde však o citlivé a otev_ené otázky, které se týkají širších politických souvislostí _esko-n_meckých vztah_.

Na úrovni exekutivních orgán_ ve_ejné správy neexistovala instituce zabývající se speciáln_ protidiskrimina_ní problematikou v__i p_íslušník_m menšin. Pro sou_innost a spolupráci výkonných orgán_ na meziresortní úrovni nyní p_sobí zmocn_nec vlády pro lidská práva. Rada pro lidská práva, jejím_ je p_edsedou, z_izuje sekci pro vylou_ení rasové diskriminace a pro rasisticky motivované útoky. Sekce bude jako orgán Rady p_ípravovat podklady pro návrhy exekutivních opat_ení a legislativních krok_, které bude Rada pro lidská práva p_edkládat vlád_.

Z hlediska plné a ú_inné rovnosti p_íslušník_ menšin existují otev_ené problémy v oblasti společenského a hospodá_ského _ivota, zejména ve vztahu k p_íslušník_m romské menšiny. Ministerstvo práce a sociálních v_cí proto p_ípravuje opat_ení uvedená v _ásti I (16.7.).

lánek 5

1. Strany se zavazují podporovat podmínky nezbytné pro p_íslušníky národnostních menšin k tomu, aby mohli zachovávat a rozvíjet svou kulturu a uchovávat si základní prvky své identity, zejména své nábo_enství, jazyk, tradice a kulturní d_ictví.

2. Ani_by to bylo na újmu opat_ením p_ijatým v rámci sledování jejich obecné integra_ní politiky, strany upustí od politiky nebo praxe sm_ující k asimilaci p_íslušník_ národnostních menšin proti jejich v_li a chrání tyto p_íslušníky p_ed_jakýmikoliv kroky sm_ujícími k takové asimilaci.

Ad odst. 1

Za podporu podmínek k uchování a rozvíjení kulturních tradic, vlastní identity a jazyka jsou odpov_dná resortní ministerstva - Ministerstvo kultury a Ministerstvo školství, mláde_e a t_lovýchovy. Resort kultury napomáhá dotacemi ze státního rozpo_tu vytvá_et materiální pot_ebné k uchování a rozvoji kulturních aktivit, identity, tradic a jazyka menšin.

Dotace ze státního rozpo_tu jsou poskytovány zejména ob_anským sdru_ením. Pro n_ je vypisováno ka_doro_n_ konkurzní _ízení, do kterého p_ihlašují své projekty. Poskytování a

využívání státních dotací upravuje zákon o rozpočtových pravidlech republiky,¹⁴ *Zásady pro poskytování dotací ze státního rozpočtu* (schválené usnesením vlády č. 663/1992, doplněné usnesením vlády č. 223/1993 a č. 131/1999) a jednoleté dohody o poskytnutí státní dotace, uzavírané ústředním orgánem, poskytujícím dotaci a jejím příjemcem. Dotace se poskytují na projekty občanských sdružení, úřadových zařízení církví, občanských společenství. Vedle dotací zdroj resortních ministerstev využívají občanská sdružení menšin také dotací programy v rámci působnosti samosprávy, zejména v případě větších měst.

Všestranný rozvoj, zejména právo spolupráce s jinými poskytovateli menšiny rozvíjet vlastní kulturu, právo rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyce a sdílet se v menšinových sdruženích zaručuje občanským tvůrčím národní menšiny Listina základních práv a svobod (článek 25 odstavec 1).

Politika vytváření podmínek, které umožní uchovávat a rozvíjet kulturu menšin, dává v souladu s platným právním řádem menšinovým organizacím možnost budovat vlastní kulturní instituce (muzea, divadla, knihovny, hudební, dramatické a folklórní soubory, nakladatelství).

V rámci dotačního programu podporuje Ministerstvo kultury rozvoj kulturních aktivit poskytovatelů menšin, s cílem vytvářet podmínky pro uchování jejich vlastní kulturní identity, což v praxi znamená také vyrovnávání zvýšených nákladů vzhledem na zúžený okruh příjemců.

Veřejné výdaje na zajištění práv poskytovatelů menšin se týkají v první řadě vzdělávání (polské a slovenské menšinové školství je zahrnuto v rámci systému státního školství). V rámci dotační politiky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy jsou navíc poskytovány každoročně dotace ze státního rozpočtu na projekty menšinových organizací, zaměřených na podporu různých školních a mimoškolních vzdělávacích aktivit.

Významnou oblastí je finanční podíl státu na tisk menšinových periodik, která vydávají menšinové organizace. Přehled výše úhrady dotací ze státního rozpočtu jednotlivými menšinami - vydavateli menšinových periodik v uplynulých letech vyplývá z následujícího přehledu (finanční částka je uvedena v tis. Kč):

Národnostní menšina	1993	1994	1995	1996	1997	1998 (schválená výše) ¹⁵
polská	4 679	5 439	5 993	6 430	5 747	6 450
romská	5 575	3 600	4 523	4 700	3 433	5 170
německá	5 010	4 100	4 500	4 250	3 784	4 230
slovenská	1 502	2 800	6 300	6 400	7 207	7 930
ukrajinská	270	202	297	273	276	320

¹⁴ Zákon č. 576/1990 Sb., o pravidlech hospodaření s rozpočtovými prostředky České republiky a obcí v České republice (rozpočtová pravidla republiky), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵ V době zpracování textu nebyly ještě k dispozici údaje o využívání poskytnuté dotace.

ma_arská	770	575	835	900	802	900
c e l k e m	17 806	16 716	22 448	22 953	21 249	25 000

Obdobn_ jsou ze státního rozpo_tu ka_doro_n_ poskytovány dotace na kulturní aktivity menšin. Dotace spravuje Ministerstvo kultury. P_hled o výši poskytnutých finan_ních prost_edk_ v uplynulých letech v rámci dota_ního programu Ministerstva kultury na podporu projekt_k uchování a rozvoji menšinové kultury (v tisících K_):

Nár. menšina	1993	1994	1995	1996	1997	1998
polská	4 855	2 219	1 725	2 100	2 377	2 558
romská	3 346	2 600	3 046	2 480	2 677	2 895
n_ mecká	2 615	1 270	1 130	1 399	984	575
slovenská	440	1 400	1 959	1 839	1 649	2 188
ukrajinská	120	330	400	400	382	400
ma_arská	360	270	240	350	378	430
chorvatská	100	150	90	66	0	0
_ecká	0	150	60	176	174	180
rusínská	85	78	26	0	0	0
ostatní	240	0	700	600	490	830
c e l k e m	12 161	8 467	9 376	9 410	9 111	10 056

Nápadný pokles poskytnutých finančních prostředků v roce 1997 a zvláště 1998 u německé menšiny není restriktivním opatřením vůči této menšině. Vzhledem k momentální finanční podpoře Spolkové republiky Německo na činnost takzvaných setkávacích středisek německé menšiny v ČR (aktivně pracuje 12 středisek), organizace německé menšiny předkládají v tomto období Ministerstvu kultury projekty se žádostí o finanční podporu pouze omezeně.

Náboženský život rozvíjejí příslušníci menšin neomezeně. Státní náboženství v České republice neexistuje. Listina základních práv a svobod stanoví, že stát se nesmí vázat ani na výlučnou ideologii, ani na náboženské vyznání. Náboženská praxe je naplňována bez omezení a neexistují ani státem uznaná náboženství. Stát registruje prostřednictvím Ministerstva kultury 21 církví a náboženských společenství,¹⁶ registrované církve a náboženské společenství požívají značná kolektivní práva, mohou i vlastnit majetek, využívat, provozovat nakladatelské a kulturní instituce a rovněž zařízení zdravotnická a sociálních služeb.

Náboženská praxe se opírá na jedné straně o Listinu základních práv a svobod, na druhé straně zákonnou úpravu podmínek registrace církví a náboženských společenství.¹⁷ Používání mateřského jazyka příslušníky menšin při bohoslužbách se řídí vnitřními zásadami každé církve nebo náboženské společenství.

O menšinových jazycích viz komentář k článku 10.

Ad odst. 2

Na otázku, zda právní řád České republiky obsahuje ustanovení, která by směřovala k asimilaci příslušníků menšin, je třeba odpovědět záporně. Násilná asimilace je ústavně

¹⁶ Zákon č. 161/1992 Sb., o registraci církví a náboženských společenství.

¹⁷ Zákon č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společenství, ve znění pozdějších předpisů.

zakázána (viz komentář k článku 3). Každý má však na asimilaci právo. Z druhé strany neexistuje právní úprava obecné integrační politiky pro příslušníky menšin, občan České republiky.

Z hlediska postavení menšin je integrační politika vytvářena v různých programech v oblasti sociokulturní a hospodářské pouze ve vztahu k romské menšině. Cílem je zlepšit sociální situaci Romů a vytvářet odpovídající podmínky pro soužití této menšiny ve společnosti. Vláda a úřady musejí čelit jednak segregačním tendencím, zvláště pokud jde o bydlení, jednak asimilačním tlakem ze strany většinového obyvatelstva, které často přijímá Romů jen tehdy, přijmou-li beze zbytku většinovou kulturu a životní styl. Současná vláda vychází z představy integrace Romů do společnosti pomocí jejich emancipace jako menšiny, nikoliv pomocí asimilace, která má v zemi silné tradice. Tradiční integrační asimilační tlaky obyvatelstva a nižších orgánů státní správy ovšem působí na Romů i na další menšiny.

V řešení otázky emancipace Romů coby etnické skupiny (národní menšiny) jako cesty k integraci by Česká strana uvítala metodologickou pomoc Poradního výboru.

Zvlášť jsou rozvíjeny integrační programy se zaměřením na skupiny cizinců. Program zajišťuje odbor pro uprchlíky a integraci cizinců Ministerstva vnitra. V jeho působnosti je rozvinutá i vládní infrastruktura k cílové skupině cizinců v České republice nemá ani s touto integrací dost zkušeností, také k vzhledem k nepatrnému procentu cizinců trvale žijících v zemi.

Článek 6

1. Strany podporují duch tolerance a dialog mezi kulturami a přijímají úctinná opatření za účelem podpory vzájemného respektu a porozumění a spolupráce mezi všemi osobami žijícími na jejich území bez ohledu na jejich etnickou, kulturní, jazykovou nebo náboženskou identitu, a to zvláště v oblasti vzdělání, kultury a sdělovacích prostředků.

2. Strany se zavazují přijmout vhodná opatření na ochranu osob, které mohou být vystaveny hrozbám nebo aktům diskriminace, nepřátelství nebo násilí v důsledku jejich etnické, kulturní, jazykové nebo náboženské identity.

Ad odst. 1

Uskutečují se opatření směřující k multikulturní výchově, zejména prostřednictvím ministerstev školství a kultury. Úinnost nestátních organizací, uskutečňujících programy multikulturní výchovy, finančně podporuje ministerstvo školství dotacemi ze státního rozpočtu ČR (program podpory a ochrany dětí a mládeže).

Ministerstvo školství vydalo v souladu s platnou právní úpravou¹⁸ Pokyn pro základní a střední školství k působení škol a školských zařízení proti projevům rasizmu, netolerance a xenofobie (č. j. 20 734/95-21). Jeho cílem je vést děti a mládež k citlivému vnímání soužití lidí různých národností, náboženství a rozdílných kultur, a to s ohledem na reálný předpoklad, že zastoupení dětí nejrozmanitějšího etnického původu se bude ve školství zvyšovat. Tento program

¹⁸ Zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění pozdějších předpisů.

se p_r_b_n_ uskute__uje a ješt__b_hem školního roku 1998/1999 je p_ípraveno vydání nového pokynu k p_edcházení projev_m rasizmu a xenofobie ve školách a školských za_íženích. V uplynulých letech se uskute_nila také tematická inspekce k otázce p_sobení školy proti projev_m rasizmu, netolerance a xenofobie a byla o tom vydána *Záv_re_ná zpráva _eské školní inspekce*. Rovn__ v souladu se *Zásadami pro poskytování dotací ze státního rozpo_tu* _R ob_anským sdru_ením Ministerstvo kultury poskytuje finan_ní prost_edky ze státního rozpo_tu v rámci programu podpory kulturních aktivit menšin i na multietnické kulturní akce.

Vedle p_sobnosti ministerstev v oblasti multikulturní výchovy, porozum_ní a spolupráce mezi r_znými menšinami významnou úlohu plní ve_ejnoprávní instituce _eská televize (po_ady o menšinách, uprchlících ap.; n_kte_í zástupci n_mecké a slovenské menšiny vznášejí však v__i ve_ejnoprávní televizi kritické p_ipomínky v tom smyslu, _e v_nuje nedostate_nou pozornost otázkám menšin) a zejména _eský rozhlas (zde p_sobí samostatné redakce jednotlivých menšin) - viz 1. 9, dále periodický menšinový tisk, jeho_ vydávání je dotováno ze státního rozpo_tu ap.

Sou_ítí r_zných etnických sou_ástí spole_nosti v_nuje vláda _R zvýšenou pozornost. Sv_d_í o tom opat_ení ke zlepšení ochrany lidských práv v _eské republice (usnesení vlády _ . 809/1998), opat_ení ve vztahu k romské menšin_ (usnesení vlády _ . 35/1999) a k p_íprav_kampan_ proti rasizmu (usnesení vlády _ . 34/1999).

Pro výchovu d_tí a mláde_e k toleranci existují speciální programy cyklického vzd_lávání, takzvané letní školy tolerance, výchova k interkulturnímu sou_ítí ap., na nich_ se pedagogové seznamují s d_jinami menšin _jíjících v _eské republice. Od roku 1992 je spole_n_ministerstvem školství a Radou vysokých škol z_ížen dota_ní program Fond rozvoje vysokých škol, mezi jeho_ tematickými okruhy je i vzd_lávání u_itel_. Pat_í sem i problematika vzd_lávání p_íslušník_ menšin a ochrana lidských práv.

Ad odst. 2

Viz obecná _ást I, 16.8 a_ 16.12.

Vláda si uv_domuje neuspokojivou situaci p_i postihu trestných_in_ motivovaných rasizmem a xenofobií a v_nuje mu zvláštní pozornost. Dokládá to mj. Zpráva o postupu státních orgán_ p_i postihu trestných_in_ motivovaných rasizmem a xenofobií nebo páchaných p_íznivci extremistických skupin (usnesení vlády _ . 192/1998), ve které vláda ve svých opat_eních ukládá p_íslušným ministr_m soubor úkol_, p_r_b_n_ kontrolovaných. Zvlášt_ ve vztahu k romské komunit_ ze Zprávy o situaci romské komunity v _eské republice a k sou_asné situaci v romské komunit_ (usnesení vlády _ . 686/1997) vyplývá trvalý úkol ministra spravedlnosti zvláš_ sledovat stav trestné_innosti s rasistickým kontextem a pravideln_ informovat vládu o vývoji této trestné_innosti. V této souvislosti kladou d_raz na stále nedostate_nou rychlost a plynulost vy_izování v_cí z tohoto okruhu kriminality jak Ministerstvo spravedlnosti, tak i p_edsedové soud_, jejich_ pravomocí je sledovat, aby nedocházelo k neod_vodn_ým p_r_tah_m v_ížení. Platí také pokyn ministra spravedlnosti, aby p_edsedové soudu v

pravomocn_ skon_ ených v_ cech p_ ezkoumávali i zákonnost rozhodnutí a v d_ vodných p_ ípadech, zejména pokud dokazování nebylo nále_ it_ zam_ _eno i na zjišt_ ní motivace_ inu, podávali podn_ ty ke stí_ nostem pro porušení zákona.

Za období od 1. 1. 1998 do 31. 12. 1998 bylo soudy_ eské republiky pravomocn_ odsouzeno 138 osob za trestné_ iny motivované rasovou a národnostní nesnášenlivostí. Jak jsme však uvedli a zd_ vodnili v_ ásti I, 16.9, je tento po_ et pouhým zlomkem skute_ n_ spáchaných trestných_ in_ této povahy. P_ ehled o pravomocn_ odsouzených osobách za trestné_ iny motivované rasovou a etnickou nesnášenlivostí se základními statistickými údaji je uveden v p_ íloze této zprávy (viz p_ íloha II).¹⁹

lánek 7

Strany zajistí respektování práva všech p_ íslušník_ národnostních menšin na svobodu pokojného shroma_ ování, svobodu sdru_ ování, svobodu vyjad_ ování a svobodu myšlení, sv_ domí a vyznání.

Svoboda shroma_ ování a sdru_ ování je zaru_ ena. Právní normy, na jejich_ základ_ jsou zakládány organizace menšin neupravují výslovn_ podmínky sdru_ ování p_ íslušník_ menšin, ale na základ_ právní úpravy o sdru_ ování ob_ an_ ²⁰ mohou bez p_ eká_ ek vznikat ob_ anská sdru_ ení na menšinovém principu - organizace p_ íslušník_ národních menšin.

Ke konci roku 1998 Ministerstvo vnitra registruje organizace (ob_ anská sdru_ ení): 122 romských, 39 n_ meckých, 18 polských, 12 slovenských, 4 ukrajinské, 3 rusínské, 2 ma_ arské, 1 chorvatskou, 1 litevskou, 1 lu_ ickosrbskou, 1 makedonskou, 1 ruskou, 1_ eckou ad. (t.j. celkem 218).

Sdru_ ování p_ íslušník_ menšin se neomezuje pouze na ob_ anská sdru_ ení. V souladu s p_ íslušnou právní úpravou o sdru_ ování v politických stranách a hnutích²¹ byly na národnostním principu zalo_ eny i politické strany a hnutí. Jejich_ innost se však vzhledem k

¹⁹ Materiál p_ edlo_ il ministr spravedlnosti pro sch_ zi vlády dne 8. února 1999 pod názvem *Zpráva o pln_ ní usnesení vlády_ eské republiky_ . 686 ze dne 29.10.1997 k bodu 8. O po_ tech a slo_ ení pravomocn_ odsouzených osob za trestné_ iny s rasovým kontextem za rok 1998*. Vláda materiál projednala a p_ ijala usnesení_ . 115/1999 ke zpráv_ o stavu trestné_ innosti s rasovým kontextem za rok 1998, které ministru spravedlnosti mj. ukládá nadále sledovat vývoj trestné_ innosti s rasovým kontextem a informovat vládu o tomto vývoji za období 1. pololetí roku 1999.

²⁰ Zákon. 83/1990 Sb., o sdru_ ování ob_ an_ , ve zn_ ní pozd_ jších p_ edpis_ . Zákon konkrétn_ stanovuje:

§ 1

- (1) Ob_ ané mají právo se svobodn_ sdru_ ovat.
- (2) K výkonu tohoto práva není t_ eba povolení státního orgánu.

§ 2

- (1) Ob_ ané mohou zakládat spolky, spole_ nosti, svazy, hnutí, kluby a jiná ob_ anská sdru_ ení, jako_ i odborové organizace a sdru_ ovat se v nich.

²¹ Zákon_ . 424/1991 Sb., o sdru_ ování v politických stranách a v politických hnutích, ve zn_ ní pozd_ jších p_ edpis_ . Zákon stanoví:

§ 1

- (1) Ob_ ané mají právo se sdru_ ovat v politických stranách a v politických hnutích ... (2) K výkonu tohoto práva není t_ eba povolení státního orgánu.

omezené _lenské základn_ v celostátním m__ítku neprojevuje. Z 200 poslanc_ Parlamentu pouze jediný se hlásí k menšinovému p_vodu - Romka Monika Horáková za politickou stranu Unie svobody.

K 31. prosinci 1998 registrovalo Ministerstvo vnitra tyto politické strany na národnostním principu:

Coexistencia-Sou_ítí,
Hnutí anga_ovaných Rom_,
K_es_anská a demokratická strana Rom_,
Romská ob_anská iniciativa,
Romský národní kongres,
Strana ob_an_ romské národnosti Severo_eského kraje,
Východoevropské národnostní politické hnutí v _R

_ádná z uvedených stran však nemá zastoupení v Parlamentu. Na obecní úrovni má pouze polsky orientované politické hnutí Coexistence-Sou_ítí n_kolik desítek mandát_ v obcích v okresech Karviná a Frýdek-Místek, kde je v demografické skladb_ obyvatel výrazn_jší zastoupení p_íslušník_ polské menšiny. Z romských politických aktivit systematickou _innost vyvíjí jenom Romská ob_anská iniciativa.

lánek 8

Strany se zavazují uznávat, _e ka_dý p_íslušník národnostní menšiny má právo vyznávat své nábo_enství nebo víru a zakládat nábo_enské instituce, organizace a sdru_ení.

Nábo_enský _ivot je skute__ován bez jakéhokoliv vymezení p_íslušnosti k menšinám. Opírá se na jedné stran_ o právní úpravu svobody nábo_enské víry, na druhé stran_ o zákonnou úpravu o podmínkách registrace církví a nábo_enských spole_ností (viz _lánek 5, odstavec 1).

Za menšiny jsou uznávány pouze spole_enství _eských ob_an_ podle etnických kritérií. Nábo_enské kritérium menšinu nedefinuje. Na základ_ nábo_enství není ostatn_ upravena menšina na národnostním principu ani Úmluvou, i kdy_sep_tí nábo_enské identity s národní identitou je z_ejmé i podle preambule Úmluvy. R_zná nábo_enská spole_enství v_etn_ církví se nepova_ují za národní/národnostní menšiny a jejich práva a individuální práva a svobody jejich p_íslušník_ jsou zaru_ena ústavn_ i zákony, jak jsme ji_ uvedli.

Problematická jsou práva cizinc_ hlásících se k církvím a nábo_enským spole_nostem v _eské republice neregistrovaným, a to v tom smyslu, _e neregistrované církve nemohou vystupovat jako právnické osoby. Jejich registraci brání zákonem po_adovaný po_et 10 000 dosp_lých v__ících s trvalým bydlišt_m v _eské republice. Není však omezeno jejich právo svobodn_ projevovat své nábo_enství nebo víru soukrom__i ve_ejn_, zaru_ené jim Listinou základních práv a svobod.

Zákonem stanovená podmínka po_tu dosp_lých v__ících pro registraci církví a nábo_enských spole_ností je problém mj. v p_ípad_ cizinc_ hlásících se k nábo_enstvím v _eské republice neobvyklým. Jde zejména o islám, který vyznávají stovky cizinc_, _ijících v _eské republice trvale nebo dlouhodob_. Jejich úsilí nap_íklad o stavbu mešity bylo provázeno _etnými projevy netolerance (podepisování petic proti stavb_ mešity, vyjád_ení skupin ob_an_ i ve_ejných _initel_ ztoto__ujících islám s fundamentalizmem nebo terorizmem). V Teplicích

nedosáhli stavby mešity v _bec, v Brn_ byla povolena jen mešita bez minaretu.

lánek 9

1. Strany se zavazují uznávat, _e právo na svobodu vyjad_ování ka_dého p_íslušíka národnostní menšiny zahrnuje svobodu zastávat názory a p_ijímat a rozši_ovat informace a myšlenky v menšinovém jazyce bez zasahování ve_ejné moci a bez ohledu na hranice. V rámci svého právního _ádu strany zajistí, aby p_íslušíci národnostních menšin nebyli diskriminováni ve svém p_ístupu ke sd_lovacím prost_edk_m.

2. Odstavec 1 nebrání stranám, aby vy_adovaly ud_lování povolení pro rozhlasové a televizní vysílání nebo provozování kin, a to bez diskriminace a na základ_ objektivních kritérií.

3. Strany p_íslušík_m národnostních menšin nebrání v tvorb_a u_ívání tiskovin. V právním rámci rozhlasového a televizního vysílání zajistí, pokud mo_no a s ohledem na ustanovení odstavce 1, aby bylo p_íslušík_m národnostních menšin umo_n_no tvo_it a u_ívat své vlastní sd_lovací prost_edky.

3. V rámci svého právního _ádu strany p_ijímají odpovídající opat_ení k usnadn_í p_ístupu p_íslušík_m národnostních menšin ke sd_lovacím prost_edk_m a opat_ení na podporu tolerance a umo_n_í kulturního pluralizmu.

Ad odst. 1

P_íslušíci menšin mají jako fyzické osoby svobodný p_ístup ke sd_lovacím prost_edk_m. Uplat_ování práva na ší_ení a p_ijímání informací je upraveno obecn_ platnými právními p_edpisy.

Ad odst. 2

P_ístup menšin do sd_lovacích prost_edk_zaru_uje výslovn_ zákon o _eském rozhlase,²² který krom_ jiného upravuje poskytování slu_by ve_ejnosti v oblasti rozvíjení kulturní identity národních menšin v _eské republice; stejnou dikcí má zákon o _eské televizi.²³ _eský rozhlas a _eská televize jsou ve_ejnoprávními institucemi. V souladu s platnými právními p_edpisy vydávají samy organizace p_íslušík_menšin bez omezení periodický i neperiodický tisk.²⁴ V praxi to znamená, _e v _eském rozhlase pracují samostatn_ty_i menšinové redakce (polská, slovenská, romská a n_mecká), které zajiš_ují pravidelné menšinové rozhlasové vysílání. Krom_ toho _eský rozhlas zajiš_uje pravidelné vysílání pro spoluob_any ma_arské, n_mecké, polské, romské, slovenské, ukrajinské, chorvatské a vietnamské a _idovské komunity. V _eské televizi pracuje samostatná romská redakce, která pravideln_zajiš_uje

²² Zákon _ . 484/1991 Sb., o _eském rozhlase, ve zn_í pozd_jších p_edpis_.

²³ Zákon _ . 483/1991 Sb., o _eské televizi, ve zn_í pozd_jších p_edpis_.

²⁴ Zákon _ . 86/1990 Sb., kterým se m_ní a dopl_uje zákon _ . 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informa_ních prost_edcích; zákon _ . 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích.

vysílání romského po_adu. ROMAĽE. Ve_ ejnoprávní televizi rovn__ vysílá cykly po_ad_ o menšinách_ ijících v_ eské republice.

Ad odst. 3

Specifickou oblast p_edstavuje vydávání periodického národnostního tisku. Na základ_ p_edlo_ ených projekt_ je ka_doro_n_ dotováno p_ímo ze státního rozpo_tu v plném rozsahu vydávání menšinových titul_,²⁵ konkrétn_ v roce 1998:

- 3 slovenské (m_sí_níky Slovenské listy, Korene, Slovenské dotyky),
- 6 polských (obdeník Glos Ludu, m_sí_níky Zwrot a Pra_ský kurýr, _trnáctideník Nasza Gazetka, školské_ asopisy prost_ednictvím ministerstva školství jako metodické pom_cky pro polské školy - Ogniwo a Jutrzenka),
- 2 n_mecké (týdeníky Landes-Anzeiger - od roku 1999 pod názvem Landes-Zeitung, Zeitung der Deutschen in Böhmen, Mähren und Schlesien a Prager Volkszeitung),
- 3 romské (_trnáctideník Romano kurko, m_sí_níky Amaro gendalos, Kereka-Kruh, od roku 1999 také Romano hangos),
- 1 ma_arský (_tvrtletník Prágai tükör),
- 1 ukrajinský (_tvrtletník Porohy).

Ad odst. 4

Viz komentá_k_ lánku 6.

lánek 10

1.Strany se zavazují uznávat, _e ka_dý p_íslušník národnostní menšiny má právo svobodn_ a bez zasahování u_ívat sv_j menšinový jazyk, a to v soukromí i na ve_ejnosti, ústn_ i písemn_.

2.V oblastech obývaných p_íslušníky národnostních menšin tradi_n_ nebo ve zna_ném mno_ství, pokud to tito p_íslušníci vy_aduují a kde takový po_adavek odpovídá skute_né pot_eb_, strany, pokud mo_no, usilují o zajišt_ní podmínek, které by umo_nily pou_ívání menšinového jazyka ve vztazích mezi t_mito p_íslušníky a správními orgány.

3.Strany se zavazují zaru_it právo ka_dého p_íslušníka národnostní menšiny být neprodlen_ a v jazyce, kterému rozumí, informován o d_vodech svého zat_ení a o povaze a d_vodech obvin_ní proti n_mu a obhajovat se v tomto jazyce, pokud je to nezbytné, s bezplatnou pomocí tlumo_níka.

Ad odst. 1

Ú_ední jazyk_ i obcovací jazyk_ ádný právní p_edpis v_ eské republice nestanoví. V r_zných situacích (branný zákon, matriky, soudnictví) je však pou_ívání_ eštiny upraveno zákonem. V ojedin_ých p_ípadech p_ípoští zákon slovenštinu. V praxi se slovenštiny pou_ívá bez

²⁵ Poskytování dotací vydavatel_m menšinového tisku - ob_anským sdru_ením p_íslušník_ menšin se_ídí Zásadami ekonomického zajišt_ní vydávání národnostního tisku, které schválila vláda svým usnesením_ . 277/1993 (novelizované zn_ní schválené usnesením vlády_ . 771/1997) - poznámka k p_ekladu do angli_tiny “ ... VYDÁVÁNÍ TISKU NÁRODNÍCH MENŠIN”.

omezení i v ú_ edním styku, a_ na nejmladší generaci rozum_ jí_ eši slovenštin_ bez problém_ . Slovenské filmy a slovenské projevy v televizi a rozhlase se nedabují a netitulují. Pasivní u_ ívání slovenštiny se stalo, alespo_ pro sou_ asné generace_ eského obyvatelstva, sou_ ástí_ eské kultury.

Pou_ ívání jazyka p_ íslušník_ menšin v_ eské republice v ú_ edním styku vyhlašuje Listina základních práv a svobod.²⁶ Toto ústavní právo u_ ívání menšinového jazyka v ú_ edním styku, zaru_ ené Listinou “za podmínek stanovených zákonem”, však zákonem upraveno komplexn_ není. V soudnictví je zaru_ eno tlumo_ ení ka_ děmu, kdo neovládá jednací jazyk, jím_ v ob_ anském_ ízení nemusí být_ eština (v praxi snad v_ dy je), nýbr_ jiný jazyk, srozumitelný stranám i soudu.²⁷ V trestním_ ízení,²⁸ jako_ i v_ ízení p_ ed Ústavním soudem p_ edepisuje

²⁶ Listina základních práv a svobod, _lánek 25, odstavec 2, písmeno c): “Ob_ an_ m p_ íslušejícím k národnostním a etnickým menšinám se za podmínek stanovených zákonem zaru_ uje té_ právo u_ ívat jejich jazyk v ú_ edním styku.”.

²⁷ Zákon_ . 501/1992 Sb., ob_ anský soudní_ ád, ve zn_ ní pozd_ jších p_ edpis_ , § 18: “Ú_ astníci mají v ob_ anském soudním_ ízení rovné postavení. Mají právo jednat p_ ed soudem ve své mate_ štin_ ...”. Zákon_ . 353/1991 Sb., o soudech a soudcích, ve zn_ ní pozd_ jších p_ edpis_ , § 7, odstavec 3: “Ka_ dý m_ e p_ ed soudem jednat ve svém mate_ ském jazyku. Zákon stanoví, kdy náklady na p_ íbrání tlumo_ níka hradí stát.”. Zákon_ . 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve zn_ ní pozd_ jších p_ edpis_ , § 33:

(1) V_ ízení p_ ed Ústavním soudem se u_ ívá_ eského jazyka. Fyzické osoby mohou p_ í ústním jednání nebo jiném osobním jednání u_ ívat svého jazyka.

(2) Jedná-li ú_ astník nebo vedlejší ú_ astník, který je fyzickou osobou nebo vypovídá-li sv_ dek nebo znalec p_ ed Ústavním soudem v jiném ne_ eském jazyce, p_ íbere soud tlumo_ níka; nemusí tak se souhlasem ú_ astník_ u_ ínit, má-li být_ výpov_ u_ in_ na ve slovenském jazyce. P_ íbrání tlumo_ níka se uvede v zápise.

²⁸ Zákon_ . 141/1991 Sb., o trestním_ ízení soudním, ve zn_ ní pozd_ jších p_ edpis_ :
§ 2

(14) Ka_ dý je oprávn_ n pou_ ívat p_ ed orgány_ innými v trestním_ ízení svého mate_ ského jazyka. Orgány_ inné v trestním_ ízení vedou_ ízení a vyhotovují svá

zákon jako jednacím jazykem češtinu a účastníkovi, který ji neovládá, zajišťuje tlumočení.

Ad odst. 2

V České republice tvoří jedinou menšinu relativně soustředěnou v jedné oblasti Poláci v oblasti Těšínského Slezska (okresy Karviná a Frýdek-Místek). Princip kvalifikované menšiny není uplatněn.

Používání menšinového jazyka v úředním styku kromě ústavní záruky vyplývající z Listiny základních práv a svobod, úpravy v občanském soudním řádu a trestním řádu žádné právní předpisy neupravují. Je tím porušována sama Listina, která zákonnou úpravu předpokládá.

rozhodnutí v českém jazyce.

Pouívání menšinových jazyk je nedostate n (toti v bec) upraveno ve správním ízení, tedy p ed orgány ve ejné správy - státní správy i samosprávy.²⁹ Správní ád sice zajiš uje všem ú astník m ízení stejná procesní práva a povinnosti, a odvozen tedy i právo jednat ve svém, menšinovém jazyce. Tento zákon však právo ú astníka ízení jednat ve svém jazyce (menšinovém jazyce), ani bude ú astník zatí en náklady spojenými s uskute n ním tohoto práva ne eší. Stát tyto náklady nehradí. V této souvislosti zástupci menšin pova ují stanovení procesní úpravy v p íslušné oblasti za významné. Rada chce dosáhnout toho, aby vláda navrhla právní úpravu, zajiš ující právo na u ívání menšinového jazyka v ú edním styku na jakékoliv úrovni a v kterémkoliv míst , bez ohledu na hustotu menšinového osídlení. Této nové úpravy lze dosáhnout p i chystané úprav o obecním z ízení a samosprávných krajských orgánech.

Ad odst. 3

Toto právo je sice upraveno trestním ádem, avšak text ob_aloby, který musí obvin_ý obdr_et nejmén_p_t dn_p_ed hlavním lí_ením, je zásadn_doru_ován pouze_ esky. Ob_alovaný, jemu_pak tlumo_ník tlumo_í ob_alobu a_p_i hlavním lí_ení, je tak ve zna_ né nevýhod_. Rada chce navrhnout zm_nu trestního ádu, aby obvin_ý dostával všechny písemnosti ve svém jazyce.

Ve vztahu k romské menšin_z_ stává dosud otev_enou otázkou zcela nedostate_ né mno_ství romských tlumo_ník_.

lánek 11

1. Strany se zavazují uznávat, _e ka_dý p_ íslušník národnostní menšiny má právo pou_ ívat své p_ íjmení (jméno po otci) a k_ estní jména v menšinovém jazyce a právo na jejich oficiální uznání zp_sobem ur_eným jejich právním ádem.

2. Strany se zavazují uznávat, _e ka_dý p_ íslušník národnostní menšiny má právo v menšinovém jazyce rozmís_ ovat ve_ejn_ viditelné znaky, nápisy a další informace soukromé povahy.

3. V oblastech tradi_n_ obývaných zna_ ným mno_stvím p_ íslušník_ ur_ ité národnostní menšiny strany usilují, v rámci svého právního ádu, v_ etn_ , pokud je to vhodné, dohod s jinými státy a s_p_ íhlédnutím ke svým specifickým podmínkám uvád_t tradi_ ní místní názvy, názvy ulic a další topografická ozna_ ení ur_ená pro ve_ejnost rovn__ v menšinovém jazyce, pokud existuje dostate_ ný po_ adavek na taková ozna_ ení.

Ad odst. 1

Psaní jmen a p_ íjmení upravuje matri_ ní zákon.³⁰ Doposud platná právní úprava umo_ uje zápis jmen podle jazykového úzu cizinc_ , a tím i p_ íslušník_ menšin, podobn_ jako výpis z matriky. Otev_enou otázkou je zápis_ enského p_ íjmení do matriky (a následn_ do všech

²⁹ Zákon_ . 71/1967 Sb., o správním ízení (správní ád), ve zn_ ní pozd_ jších p_ edpis_ .

³⁰ Zákon_ . 268/1949 Sb., o matrikách, ve zn_ ní pozd_ jších p_ edpis_ .

ú_ edních listin). Stávající platná právní úprava ukládá provést matri_ ní zápis _ enského p_ íjmení v souladu s pravidly _ eské mluvnice, co_ znamená u v_ tšiny p_ íjmení v _ eské takzvan_ p_ echýlené podob_ (v_ tšinou s koncovkou “-ová” _ i zm_ nou “-ý” na “-á”). Povinnost p_ echylování p_ íjmení v p_ ípad_ p_ íslušník_ menšin, jejich_ jazykovému cí_ ní se to p_ í_ í (netýká se to slovenské menšiny a u n_ kterých jmen dalších slovanských menšin) pova_ ují za diskriminující omezování svých menšinových práv. V sou_ asnosti však vláda p_ ípravila návrh nového zákona o matrikách, jménu a p_ íjmení, který tuto otázku _ eší ve smyslu odstavce 1 tohoto _ lánku. Po_ ítá se s nabytím ú_ innosti zákona od roku 2000. Zákon p_ edpokládá alternativní mo_ nost zapsání _ enského p_ íjmení do matriky, tj. bez _ enské koncovky, a to na _ ádost _ eny, bez ohledu na to, zda bude p_ íslušnicí menšiny _ i cizinka, nebo ne.

Stávající platná právní úprava i p_ ípravený návrh nového zákona o matrikách, jménu a p_ íjmení dává jednotlivci mo_ nost zachovat si nebo na základ_ své _ ádosti zm_ nit si své jméno a p_ íjmení (za procesní úkon je vy_ adována úhrada správního poplatku).

Ad odst. 2

Právní _ ád _ eské republiky rozmís_ ování ve_ ejn_ viditelných znak_ , nápis_ a dalších informací soukromé povahy v menšinovém jazyce neupravuje, tedy ho nezakazuje. V praxi jsou bez jakéhokoliv omezování rozmís_ ovány ve_ ejn_ viditelné nápisy v r_ zných cizích jazycích, obvykle angli_ tin_ _ i n_ m_ in_ , z d_ vod_ ryze praktických nebo obchodních. V oblasti T_ šínského Slezska jsou rozmís_ ovány i nápisy v polštin_ .

Ad odst. 3

Platné právní p_ edpisy _ eské republiky nevylu_ ují mo_ nost pou_ ití dvojjazy_ ných topografických názv_ . V podmínkách _ eské republiky by se to týkalo zejména T_ šínského Slezska, kde polská menšina tvo_ í kompaktn_ jší celek. _ ádné dvojjazy_ né názvy obcí, m_ st, ulic _ i pomístních názv_ na oficiálních tabulích ale nejsou. Otázka je však p_ edm_ tem r_ zných diskusí, zejména i s ohledem na to, _ e práv_ v T_ šínském Slezsku je ve_ ejném _ ivot_ pou_ ívání dvojjazy_ ných názv_ obchod_ , ve_ ejných za_ ízení a nestátních i státních institucí b_ nou praxí. Avšak i zde jsou spory: zástupci polské menšiny se domáhají, aby na budov_ Okresního ú_ adu v Karviné bylo ozna_ ení tohoto ú_ adu nejen v _ eštin_ , nýbr_ i v polštin_ . Marn_ . Není zákon, který by to upravoval. Ministr vnitra, do jeho_ p_ sobnosti Okresní ú_ ad pat_ í, v tom nápravu dosud nezjednal. V p_ ípad_ toponym jsou oficiální názvy dány Statistickým lexikonem obcí, jeho_ vydání se _ ídí vyhláškou ministerstva vnitra,³¹ která u_ ití ekvivalentu názvu obce v polštin_ _ i v jiném jazyce nevylu_ uje. Po_ adavek dvojjazy_ ných toponym nastolují pouze p_ edstavitelé polské menšiny, ostatní menšiny _ íjí na území státu rozptýlen_ a pot_ ebu dvojjazy_ ných názv_ m_ st a obcí _ i ve_ ejných prostranství zatím nedeklarují.

³¹ Stávající praxe se _ ídí vyhláškou _ . 97/1961 Sb., o názvech obcí, ozna_ ování ulic a _ íslování dom_ , ve zn_ ní pozd_ jších p_ edpis_ .

Podle informace ministerstva vnitra se s možností dvojjazyčných topografických názvů v novém zákoně o obcích počítá.

Článek 12

- 1. Pokud je to vhodné, strany v oblasti vzdělání a výzkumu přijímají opatření na podporu znalostí kultury, historie, jazyka a náboženství svých národnostních menšin a v tšiny.*
- 2. V této souvislosti strany mimo jiné poskytnou odpovídající možnosti pro další vzdělávání učitelů a přístup k učebnicím a umožní kontakty mezi studenty a učiteli různých komunit.*
- 3. Strany se zavazují podporovat rovnost příležitostí přístupu příslušníků národnostních menšin ke vzdělání na všech úrovních.*

Ad odst. 1

Naprostě nedostatečné a tradičně zanedbávané je vzdělávání v tšiny v oboru kultury, historie, jazyka a náboženství menšin. Česká učebnice, přes určitý pokrok za posledních deset let, jsou stále učebnicemi českého etnického národa, jeho historie, jeho kultury, jeho zápasu o etnickou autonomii a později i státní samostatnost - vždy v protikladu k německému. Jako kdyby české země nebyly tradičně domovem různých etnických, kulturních a náboženských společenství, z nichž je třeba jmenovat zejména Němce a Židy a vzhledem k jejich dnešnímu postavení ve společnosti i stále opomíjené Romy. Zejména zástupci židovské komunity považují za neuspokojivé, jak je židovská tematika prezentována v českém základním a středním školství.³² Upozorují, podobně jako jiní pozorovatelé,³³ že české učebnice a osnovy o židovské přítomnosti v dějinách informují zcela nedostatečně nebo i zkreslujícím způsobem. Tuto situaci lze zejména považovat za důsledek toho, že veškerá židovská tematika byla po desetiletí systematicky ignorována.

Stát nicméně podporuje rozšiřování znalostí kultury, historie a jazyka menšin a v tšiny pomocí dotačních programů ministerstev, zejména školství a kultury. Tato ministerstva každoročně vyhlašují konkurzy na projekty také se zaměřením na úrodnost menšin. Konkrétně Ministerstvo kultury uskutečňuje speciální Program rozvoje a uchování menšinové kultury, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy podporuje další vzdělávání učitelů a přípravu metodických pomůcek a učebnic. Je to cyklické vzdělávání učitelů v rámci tzv. Letní školy

Ad odst. 2

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy podporuje další vzdělávání učitelů a přípravu metodických pomůcek a učebnic. Je to cyklické vzdělávání učitelů v rámci tzv. Letní školy

³² Pavlát, L.: Židovská tematika v českých školách. Praha 1998.

³³ Například srov. Šaněk, D.: Národ, národnost, menšiny a rasismus. Praha 1996.

tolerance, programu Výchova k interkulturnímu soužití ap., zejména pak dotačního programu Fond rozvoje vysokých škol, mezi jehož tematickými okruhy je kladen důraz na vzdělávání učitelů.

Ad odst. 3

Rovnost přístupu příslušníků menšin ke vzdělání je dána všem, protože je dána všem občanům. Příslušníci menšin nejsou nijak zvýhodňováni. V posledních letech směřují opatření státu k zajištění vhodných podmínek zejména pro děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí - zvláště romských - tím, že se zřizují přípravné třídy při základních a zvláštních školách. Cílem tohoto programu je zajistit systematickou (avšak dobrovolnou) přípravu romských dětí do vzdělávacího procesu. Jazykovou přípravu romských žáků a jejich přípravu na reálnou školu zajišťují i romští asistenti ve třídách.

Zvláštní školy jsou zřizovány pro děti intelektově podprůměrné, mentálně retardované. Avšak mnohdy jsou zde umístěny, na základě výsledků dosažených v psychologických testech, děti romské s průměrným a nadprůměrným intelektem (vždy však na základě souhlasu rodičů). Tyto testy jsou koncipovány pro majoritu a neberou ohledy na romská specifika. Pracuje se na restandardizaci těchto testů. Počet romských dětí ve zvláštních školách je vysoký, některé školy udávají 80 a 90 procent romských žáků. Je nutno konstatovat, že mnozí romští rodiče nehodnotí vzdělání svých dětí jako prioritu a tento trend svým přístupem podporují. Mateřským jazykem těchto dětí je většinou romština, hovoří však německo-romským etnolektem, který není dostatečně rozvinutý.

Ve vztahu k romské menšině uskutečňuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy také speciální programy. Například v 10 školách probíhá experiment Romské děti v českých školách. Součástí tohoto projektu je snížení minimálního povoleného počtu žáků ve třídě, aby se učitel mohl romským dětem vnovat individuálně. Dále významným nadstandardním opatřením je zavedení funkce romského pedagogického asistenta ve třídách základních a zvláštních škol s romskými žáky. Například k 1. únoru 1998 pracovalo v této funkci 23 Romů.

Článek 13

1. V rámci svého vzdělávacího systému strany uznávají, že příslušníci národnostní menšiny mají právo zakládat a spravovat svá vlastní soukromá vzdělávací zařízení.

2. Výkon tohoto práva pro strany nepředstavuje žádný finanční závazek.

V souladu s platnými právními úpravami mohou příslušníci menšin zřizovat bez omezení vlastní soukromá vzdělávací zařízení a žádat o jejich zařízení do sítě škol, předškolních zařízení a školských zařízení za stejných podmínek jako ostatní občané. Tato možnost je částečně využívána příslušníky německé menšiny. Svaz Německé regionu Praha a Středních českých zřídil například v Praze 8 Gymnázium Thomase Manna (spolu se základní školou), kterou kromě žáků německé národnosti navštěvují i děti jiných národností. Gymnázium je zařazeno do státní sítě škol, z čehož v souladu se zákonem o státní správě a samosprávě ve školství vyplývá i finanční závazek pro stát, tj. zajistit náklady na provoz školy.

lánek 14

1. Strany se zavazují uznávat, e ka dý p íslušník národnostní menšiny má právo u it se svému menšinovému jazyku.

2. V oblastech obývaných p íslušníky národnostních menšin tradi n nebo ve zna ném mno ství strany usilují, pokud existuje dostate ný po adavek, zajistit, pokud je to mo né a v rámci svého vzd lávacího systému, aby p íslušníci národních menšin m li odpovídající mo nosti pro výuku menšinového jazyka nebo získávání vzd lání v tomto jazyce.

3. Odstavec 2 tohoto lánku je uplat ován, ani to je na újmu u ení se ú ednímu jazyku nebo výuce v tomto jazyce.

Ad odst. 1

Vzd lání menšin v R v mate ském jazyce zaru uje Listina základních práv a svobod (1. 25, odst. 2, písm. a) a zákony týkajícími se školství.³⁴ V souladu se školskými zákony a p íslušnou vyhláškou ministra školství, mláde e a t lovýchovy³⁵ je proveden zápis áka do povinné školní docházky na ádost rodi i do polské i slovenské menšinové školy. Vydávání vysv d ení se ídí oznámením . j. 24 021/98-20, Ministerstva školství, mláde e a t lovýchovy o povinné dokumentaci škol a školských za ízení.³⁶ ák m menšinových škol jsou vydávána dvoujazy ní vysv d ení.

V praxi je právo na vzd lání v mate ském jazyce napl ováno ve stávajícím systému školství t emi zp soby: 1. školy s vyu ovacím jazykem menšiny, 2. eské školy s vyu ováním jazyka menšiny jako nepovinného p edm tu, 3. dislokované t ídy s vyu ovacím jazykem menšiny.

Demografická skladba ák a student v eské republice z hlediska národnostní p íslušnosti podle prohlášení rodi p i zápisu svého dít te do povinné školní docházky:

D ti, áci a studenti podle národnosti ve školním roce 1996/1997³⁷

Druh školy	Celkem	V tom národnost						
		eská ³⁸	slovenská	ma ar- ská	polská	n mecká	romská	jiná

³⁴ Zákon . 29/1984 Sb., o soustav základních škol, st edních škol a vyšších odborných škol (školský zákon), v platném zn ní, § 3, odst. 2):

“ ák m p íslušejícím k národnostním menšinám se v rozsahu p im eném zájmu jejich národnostního rozvoje zabezpe uje právo na vzd lání v jejich mate ském jazyce”; zákon . 564/1990 Sb., o státní správ a samospráv ve školství, ve zn ní pozd jších p edpis , zejména novely . 139/1995 Sb.

³⁵ . 29/1984 Sb., o soustav základních, st edních a vyšších odborných škol a navazujících p epis ; Vyhláška Ministerstva školství, mláde e a t lovýchovy . 291/1991 Sb., o základní škole.

³⁶ V stník Ministerstva školství, mláde e a t lovýchovy . 10/1998.

³⁷ Statistická ro enka eské republiky 1997. Praha 1997, s. 554.

³⁸ V etn uvedení národnosti moravské a slezské.

Mate_ské školy	317 153	313 361	667	30	905	158	689	1 343
Základní školy	1100 096	1 084 933	6 878	412	3 041	774	573	3 485
Gymnázia ³⁹	125 576	123 917	612	29	497	97	1	423
St_ední odborné školy	163 895	162 347	709	36	454	112	4	233
Integrované st_ední školy	87 088	86 218	365	28	333	89	2	53
St_ední odborná u_ilišt_	138 252	137 099	667	43	158	59	60	166
Vyšší odborné školy	13 294	13 162	79	2	26	8	0	17
Speciální školy	72077	68 371	2 392	141	69	38	1 008	583
Vysoké školy ⁴⁰	136 763	124 600	1 213	165	439	90	4	252

Uvedený statistický p_ehled nutno chápat pouze jako orienta_ní ukazatel. Vychází toti_ ze svobodného rozhodnutí rodi_ák_ uvést národnost p_i zápisu dít_te do školy, co_ není povinné (p_i zápisu dít_te do školy po_ádá rodi_ o jeho za_azení do menšinové školy, p_i em_ národnost_áka se neeviduje). Nicmén_ ve dvou ukazatelích statistika zjevn_ zkresluje reálnou situaci. Týká se to poddimenzování po_tu d_tí p_íslušník_n_mecké menšiny a zvlášt_ romských_ák_.

Stupe_ asimilace (jazykové, kulturní) u mladší generace n_mecké menšiny je vysoký, k n_mecké národnosti se hlásí nejstarší ro_níky. Mladší rodi_e neuvád_jí pro své d_ti n_meckou národnost. Rom_m byla po dlouhá léta národnost upírána, a proto p_ivykli hlásit se k národnosti_eské, slovenské p_ípadn_ma_arské. Mnozí také dotaz na národnost pova_ují za dotaz, jaká národnost jim byla zapsána do evidence v minulosti. N_kte_í Romové se obávají, _e by p_iznáním národnosti mohli být znevýhodn_ni.

Mezi speciální školy pat_í školy zvláštní pro d_ti s lehkou mentální retardací, dále školy pro nejrn_žn_jší typy posti_ení (pro t_lesn_posti_ené, nevidomé, sluchov_posti_ené atd.).

K problému zvláštních škol informace k_lánku 12 odstavci 3.

Ad odst. 2 a 3

V_eské republice je pouze v p_ípad_ polské menšiny, koncentrovan_ usídlené v okresech

³⁹ Údaj se týká pouze denního studia, stejn_ tak i v p_ípad_ integrovaných škol, st_edních odborných u_iliš_, vyšších odborných škol a vysokých škol.

⁴⁰ Pouze studenti_eského státního ob_anství, denní studium.

Karviná a Frýdek-Místek, plně rozvinuto školství s menšinovým vyučovacím jazykem. Metodické vedení, vydávání učebnic a metodických pomůcek pro polské školy zajišťuje Polské pedagogické centrum se sídlem v českém Těšíně, zřízené Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Konkrétně v uvedených okresech existují následující typy polských škol:

Polské menšinové školy ve školním roce 1998/1999:

mateřské školy, 38 tříd - celkem 590 dětí,

základní školy, 29 škol, 152 tříd - celkem 2 642 dětí,

střední školy - Gymnázium v českém Těšíně - 11 tříd, celkem 271 žáků,

detašované třídy v Karvině - 82 žáků,

Obchodní akademie v českém Těšíně - 3 třídy, 91 žáků,

Střední průmyslová škola strojní v Karvině - 3 třídy, 73 žáků,

Střední škola zdravotní v Karvině - 3 třídy, 51 žáků,

Střední zemědělská škola v českém Těšíně - 1 skupina ve třídě - 16 žáků.

Slovenská menšina nemá vzhledem k rozptýlenému usídlení jasné formulovaný program svého školství. Z minulosti působí pouze jedna základní škola v Karvině (navštěvuje ji pouze cca 50 žáků) a v Praze jsou snahy o otevření slovenského Gymnázia Milana Rastislava Štefánika. Ministerstvo školství bylo připraveno zahájit výuku v tomto gymnáziu ve školním roce 1997/1998, ale program neuspěl pro nezáměr studentů.

Podařené německé menšiny na vzdělávání v mateřském jazyce lze v systému státního školství obtížně naplnit z důvodu dnešního rozptýleného usídlení jejich příslušníků, k němuž došlo v důsledku státní politiky po druhé světové válce. Kromě Gymnázia Thomase Manna v Praze 8 (školu však navštěvují žáci i jiných národností), v jednotlivých městech a obcích není dostatek žáků pro zřízení německé školy. Proto, i když státní správa je v rámci zákonných norem připravena dostát svým závazkům vůči německé menšině v oblasti školství, se německé školství doposud nerozvíjí. Těto skutečnosti jsou si vědomi také představitelé německé menšiny, a proto navrhují, aby byly zřízeny dvojjazyčné školy německo-německé. Bilingvní školy však stát nepovažuje za prvek německého menšinového školství, ale jako součást jazykového vzdělávání vůbec, a jejich zakládání nepodporuje. Výuka německého jazyka pro děti občanů německé národnosti (ovšem i pro české žáky) probíhá v mnohých školách nad rámec daný učitelskými plány základní školy jako nepovinný předmět.

Situace ve vzdělávání romských dětí a mládeže je obecně ve vzdělávacím procesu specifická. Na jedné straně si představitelé Romů nepřejí segregované romské menšinové školství, na druhé straně je nutné vzdělávací programy modelovat s ohledem na danosti romských dětí a mládeže. Úsilí státních orgánů se proto soustřeďuje na postupné vytváření takových podmínek, které reflektují sociokulturní specifika romské komunity. Proto se zřizují takzvané nulové - přípravné ročníky pro sociálně handicapované děti, což v praxi znamená, že romským dětem je před nástupem do povinné školní docházky nabídnuta možnost absolvovat systematickou předškolní přípravu. Ke zřízení přípravných ročníků vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy statut (č.j. 12 748/97-22); v souladu s tímto opatřením

funguje například ve školním roce 1998/1999 celkem 69 speciálních právnických týmů, které navštěvuje 658 romských dětí.

Ve vztahu k romské komunitě je specifická situace také ve středním školství. V souladu s platnou zákonnou úpravou zřídila nadace Doktora Rajka Djuriče první soukromou romskou střední školu - Střední romskou školu sociální v Kolíně, která je začleněna do sítě škol České republiky. Svou činnost zahájila ve školním roce 1998/1999 a ze strany státu je finančně podporována prostřednictvím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Autonomně se postupně rozvíjí židovské školství. Ve školním roce 1997/1998 navázala na židovské týmy mateřské školy v Praze Lauderova základní škola "Gur Arje", ve které výuka probíhá podle osnov ministerstva školství. Další stupeň školství České židovské komunity zahájí činnost ve školním roce 1999/2000, a to židovské gymnázium "Or Chadaš". Tyto školy mají akreditaci a jsou začleněny do sítě škol České republiky, to znamená, že se stát prostřednictvím ministerstva školství finančně spolupodílí na jejich činnosti. Provozní náklady těchto škol zajišťuje pražská židovská obec a nadace Ronalda S. Laudera.

Článek 15

Strany vytvářejí podmínky nezbytné pro účinnou účast právnických národnostních menšin v kulturním, společenském a hospodářském životě a ve veřejných záležitostech, zvláště pak v těch, jež se jich týkají.

Listina základních práv a svobod zaručuje právnickým menšinám právo účasti na řešení v jejich se týkajících (článek 25 odstavec 2/c). Toto právo není dosud zvlášť upraveno zákonem, jak předpokládá Listina. Do určité míry je toto právo naplněno účastí občanů, právnických k menšinám, na práci vrcholných orgánů státní správy.

Zastoupení menšin ve státní správě na centrální a místní úrovni není legislativně upraveno, neexistuje tedy ani žádná úprava preferencí právnických menšin v hlasovacím systému do parlamentních i obecních voleb. Právnickí menšin mohou ovšem bez omezení kandidovat v rámci politických stran v obecních volbách i volbách do Parlamentu. V praxi to znamená, že se právnickí menšin mohou výrazněji prosadit v obecní politice, zatímco v parlamentních volbách v omezenější míře.

Na prvním místě centrálně působí Rada pro národnosti vlády ČR, která je poradním orgánem vlády pro otázky menšinové politiky. Na jedné straně členy tohoto orgánu jsou zástupci menšin (občané ČR): maarské, německé, polské, romské, slovenské a ukrajinské, na druhé straně zástupci ministerstev na úrovni náměstka ministra.⁴¹

Funkce Rady pro národnosti vlády ČR:

- podílí se na přípravě opatření vlády, která se týkají práv právnických menšin v České republice,
- vyjadřuje se k návrhům zákonů, k nařízením vlády a opatřením, týkajícím se práv právnických menšin před jejich předložením vládě,
- připravuje pro vládu souborné zprávy o menšinové situaci na území České republiky,

⁴¹ Statut Rady pro národnosti vlády ČR (překlad do angličtiny COUNCIL FOR NATIONAL MINORITIES OF THE GOVERNMENT OF THE CZECH REPUBLIC) schválila vláda svým usnesením č. 259/1994 (doplněné usnesením č. 580/1998).

- připravuje pro vládu nebo pro ministerstva a jiné správní úřady doporučení k zajištění potřeb příslušníků menšin zejména v oblasti školství, používání mateřského jazyka, společenského a kulturního života,
- koordinuje praktické zabezpečování menšinové politiky vlády, které provádějí ministerstva a jiné správní úřady,
- spolupracuje s orgány územních samosprávných celků při praktickém zabezpečování menšinové politiky vlády,
- spolupracuje s Ministerstvem zahraničních věcí v oblasti mezinárodních aspektů postavení a práv příslušníků menšin.

Problematikou romské menšiny se samostatně zabývá Meziresortní komise pro záležitosti romské komunity.⁴² Je to rovněž poradní orgán vlády, jeho členy jsou představitelé Romů (12 osob, včetně dvou Olašských Romů) a na úrovni náměstků ministři zástupci ministerstev.

Funkce Meziresortní komise pro záležitosti romské komunity:

- posuzuje koncepci a realizaci podklady pro rozhodnutí vlády týkající se romské komunity,
- vyhodnocuje plnění přijatých usnesení vlády a resortních opatření dotýkajících se záležitostí romské komunity,
- navrhuje rozdělení finančních prostředků vyčleněných na doplňkové programy na podporu romské komunity, vyhodnocuje jejich účinnost a kontroluje jejich využití,
- shromažďuje údaje o stavu a vývoji romské komunity a podle potřeb, nejméně však jednou za kalendářní rok, zpracovává souhrnnou informaci o situaci romské komunity,
- podporuje informovanost a osvětu v romské komunitě o programech jí se týkajících,
- spolupracuje s romskými a proromskými organizacemi a zpracovává jejich podněty a návrhy.

Kromě uvedených poradních orgánů vlády pro otázky národnostních a etnických menšin existují poradní orgány na Ministerstvu kultury - Poradní sbor náměstka ministra pro otázky národnostní kultury, Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy - Poradní sbor pro menšinové školství a na Ministerstvu práce a sociálních věcí - Komise Ministerstva práce a sociálních věcí k realizaci opatření na podporu zaměstnanosti osob obtížně umístitelných na trhu práce se zřetelem na romskou populaci.

Na úrovni zákonodárního sboru se otázkami menšin zabývá podvýbor pro národnosti Poslanecké sněmovny (zřízen na základě usnesení číslo 18 petičního výboru Sněmovny z 1. října 1998), podvýbor pro aplikaci Listiny základních práv a svobod (zřízen na základě usnesení číslo 18 petičního výboru sněmovny z 1. října 1998), oba v rámci Petičního výboru sněmovny. Otázkami menšin se zabývá také výbor petiční, pro lidská práva, vědu, vzdělávání a kulturu Senátu Parlamentu ČR.

V Parlamentu ČR nejsou rezervována křesla menšinám. Po posledních volbách do Sněmovny i Senátu (1998) pouze jeden z 200 poslanců Parlamentu pochází z menšiny. Je to Romka Monika Horáková za politickou stranu Unie svobody.

Cizí státní příslušníci, kteří mají povolení k dlouhodobému nebo trvalému pobytu na území České republiky, nemají volební právo.

Článek 16

⁴² Statut Meziresortní komise pro záležitosti romské komunity schválila vláda svým usnesením č. 640/1997 (doplněné usnesením č. 580/1998).

Strany se zdrí opatění, která m ní pom r obyvatel v oblastech obývaných p íslušníky národnostních menšin a která mají za cíl omezit práva a svobody vyplývající ze zásad zakotvených v této rámcové Úmluvě.

V R nejsou in na ádná opatění, která by m nila pom r obyvatel v oblastech obývaných p íslušníky menšin.

V souvislosti s ěšením romské problematiky byla na úrovni okresních ú ad z ízena funkce menšinového nebo romského poradce.

lánek 17

1. Strany se zavazují nezasahovat do práva p íslušník národnostních menšin navazovat a udr ovat p es hranice svobodné a pokojné vztahy s osobami zdr ujícími se právoplatn v jiných státech, zvlášt s t mi, s nimi sdílí stejnou etnickou, kulturní, jazykovou nebo nábo enskou identitu nebo spole né kulturní d dictví.

2. Strany se zavazují nezasahovat do práva p íslušník národnostních menšin ú astnit se inností nestátních organizací, a to jak na národní, tak i na mezinárodní úrovni.

Ad odst. 1

P edstavitelé organizací p íslušník menšin udr ují bez omezení zahrani ní kontakty, a to bez rozdílu, zda jde o vztahy k zemi, obývané lidmi stejného etnického p vodu nebo k jiným zemím. Ka dá jednotlivá menšina spolupracuje s obdobnými krajanskými organizacemi nejen v evropských zemích, ale i jinde ve sv t . Ú astní se spole ných akcí doma i v zahrani í, participuje na vydávání publikací, kulturních akcí ap.

Ad odst. 2

V souladu s platnou právní úpravou o sdru ování ob an se bez omezení zakládají organizace p íslušník menšin, které rozvíjejí svobodn svou innost v oblasti nestátních organizací na národní i mezinárodní úrovni. Sv d í o tom po et ob anských sdru ení zalo ených na národním principu. K 31. prosince 1998 registrovalo Ministerstvo vnitra (civiln správní úsek) 205 t chto organizací (viz l. 7).

Organizace p íslušník menšin spolupracují s nestátními organizacemi v R i na mezinárodní úrovni, mj. Federalistickou unii evropských národních menšin (Föderalistische Union Europäischer Volksgruppen - Federal Union of European Nationalities - Union Fédéraliste des Communautés Ethniques Européennes) - ve zkratce FUEV. V tomto sm ru aktivn vystupují zejména ěští p edstavitelé n mecké a polské menšiny. N mecká organizace Shromá d ní N mc v echách, na Morav a ve Slezsku a polská organizace Kongres Polák v R jsou také kolektivními leny Federalistické unie evropských národních menšin. O vstup do této organizace po ádala také slovenská organizace Obec Slovák v R (v sou asnosti probíhá její schvalovací ízení). O aktivit zástupc eské republiky v této mezinárodní organizaci sv d í skute nost, e se v roce 1998 uskute nil kongres FUEV v Praze. V této souvislosti také Ministerstvo kultury významn finan n podpo ilo jednu z doprovodných akcí kongresu.

lánek 18

1. Strany usilují, pokud je to nezbytné, o uzavírání dvoustranných a mnohostranných dohod s jinými státy, zvláště se sousedními státy, za účelem zajištění ochrany práv národních menšin.

2. V náležitých případech strany přijímají opatření na podporu ochrany spolupráce.

Ad odst. 1

Ochranu práv národních menšin má Česká republika zajištěnou v dvoustranných smlouvách se těmi sousedními státy, tj. bilaterálních smlouvách mezi Českou republikou (včetně sukcesovaných závazků) a sousedními státy, které se explicitně dotýkají postavení polské, německé a slovenské menšiny. Je to smlouva mezi Českou a Slovenskou Federativní Republikou a Polskou republikou o dobrém sousedství, solidaritě a přátelské spolupráci,⁴³ včetně dohody mezi vládou České a Slovenské Federativní Republiky a vládou Polské republiky o kulturní a vědecké spolupráci,⁴⁴ smlouva mezi Českou a Slovenskou Federativní Republikou a Spolkovou republikou Německo o dobrém sousedství a přátelské spolupráci⁴⁵ a smlouva mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o dobrém sousedství, přátelských vztazích a spolupráci.⁴⁶

Ad odst. 2

Vzhledem k tomu, že právníci polské menšiny žijí na území České republiky většinou v příměstí s Polskem v oblasti Těšínské Slezska, v rámci mezivládní dohody o ochraně spolupráci mezi Českou republikou a Polskou republikou⁴⁷ se věnuje zvláštní pozornost deklarovaným potřebám polské menšiny. Především se to týká oblastí školství a kulturních aktivit.

Článek 19

Strany se zavazují respektovat a uplatňovat zásady zakotvené v této rámcové Úmluvě, přičemž provádí, pokud je to nezbytné, jen taková omezení nebo výjimky, které jim umožní mezinárodní právní instrumenty, zejména Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, a to pokud se vztahují k právům a svobodám vyplývajícím ze zmíněných zásad.

Česká republika usiluje o plnění zásad Úmluvy v plném rozsahu. Proto také připravuje zákon

⁴³ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 416/1992 Sb., o podepsání Smlouvy mezi Českou a Slovenskou Federativní Republikou a Polskou republikou o dobrém sousedství, solidaritě a přátelské spolupráci.

⁴⁴ Dohoda byla podepsána 16. září 1991.

S cílem konkretizovat uvedenou Dohodu vláda České republiky a vláda Polské republiky podepsaly dne 12. dubna 1996 Program kulturní, školské a vědecké spolupráce mezi vládou České republiky a vládou Polské republiky na léta 1996 - 1998.

⁴⁵ Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 521/1992 Sb., o podepsání Smlouvy mezi Českou a Slovenskou Federativní republikou a Spolkovou republikou Německo o dobrém sousedství a přátelské spolupráci.

⁴⁶ Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 235/1993 Sb., o podepsání Smlouvy mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o dobrém sousedství, přátelských vztazích a spolupráci.

⁴⁷ Usnesení vlády ČR č. 84/1994 o schválení Dohody mezi vládou České republiky a vládou Polské republiky o ochraně spolupráci.

o ochranu práv národních menšin (viz I. část – 17.). Omezení nebo výjimky neuplatňuje.

Článek 30

1. V době podpisu nebo při ukládání ratifikačních listin nebo listin o přijetí, schválení nebo přistoupení může kterýkoliv stát specifikovat území, za něhož nebo za jejichž mezinárodní vztahy je odpovědný, na něž se bude vztahovat tato rámcová Úmluva.

2. Kterýkoliv stát může kdykoliv později prohlášením sděleným generálnímu tajemníkovi rozšířit uplatnění této rámcové Úmluvy na kterékoliv další území specifikované v tomto prohlášení. Ve vztahu k takovému území vstoupí rámcová Úmluva v platnost první den měsíce následujícího po uplynutí období tří měsíců od data přijetí takového prohlášení generálním tajemníkem.

3. Jakékoliv prohlášení učiněné podle dvou předchozích odstavců může být ve vztahu k území specifikovanému v takovém prohlášení odvoláno sdělením zaslaným generálnímu tajemníkovi. Toto odvolání vstoupí v platnost první den měsíce následujícího po uplynutí období tří měsíců od data přijetí takového sdělení generálním tajemníkem.

Česká republika tohoto článku nevyužila.